

მეორე სიყვავი 11

ამხანაგებთ, თითქმის ათ წელი სწორედმა მას შემდეგ, რაც
 მე და ^{თქვენი პარტიის წევრი ამ რედაქციის} ~~მ. ჯ. ინგოროვა~~, ვეფხის ყვანის განმეომ ვმუშაობთ პან-
 დეურად. ჩვენ გვაქვს აღებური კვლევები სხვადასხვა პინ-
 ყიპში და ამ სხვადასხვა პინყიპში მაგვოყვანა სწორად სხვა-
 დასხვა შედეგებამის. თუ ჩვენ წამუშევანს შევარანებთ ვახვან-
 გისეუდ ჩედაქიონს, დაახლოებთ ახეთ სუნიონს მივიღებთ: პ. ინგო-
როვას თავის გამოქვეყნებედ დაგვნიოდ სექსში ვახვანგისეუდ
 ჩედაქიონა შემოკლებური აქვს დაახლოებთ 400 სეპით [პ. ინგო-
 როვა-360-თ] 360 სეპით, ჩოგონყ თავად აუხადებს. მე კი, პინი-
 ქით, ვავწყლებ ვახვანგისეუდ ჩედაქიონს დაახლოებთ ახ სამოყი
 სუნიონთ, ანსებური ხედაწეჩების მიხედვით.

ებდა, ვიღე ჩემი სიყვავის თემას შევუდგებოდე, მე ამბ. პ. ინ-
 გოროვას მივყემ ენო კითხვას, და სანამ ის ამ კითხვამე ან მი-
 პასუხებს, მე დაპანავს ან ^{ვაპყნობ} ~~დაპყნობ~~ ჩვენ ვიყით დაახლოებთ,
 და ეს თითქმის ამჟანად გამომქლავნდა ამბ. დეურადვას წეჩოდში,
 რომ პავლე ინგოროვა თქიმის ვეფხის ყვანის ვათავებას ქაყ-
 თის ყიბის აღებით [ინგოროვა - აბსოლუტური ყყური] ამასთან
 დაკავშირებთ მე მოვითხოვ მიპასუხონ: შემდეგი თავები ვახვან-
 გისეუდ ჩედაქიონსა - ქონილი მღვათა მეფის კანბე, ქონილი
 თნიღონის კანბე, ქონილი აჩაბთა მეფის კანბე, მას ვადებდ მია-
 ჩნთა თუ წამდვილად?

(ამბ. ინგოროვა - ყველა ეს წამდვილია. სექსეთ თავებმა იქ,
 ხადეყ ეს აჩიბ: "ყოვრთა სწორად წედაბდასა, ვითა თოვრსა მთა-

[1) მეორე და მეხამე სიყვავები წაწმოქმედი 1934 წლის დეკემბრის
 პინვედ ჩოყბუბში სახეღმწიოდ უნივერსიტეტის მიეჩ მიხელობოდ
 რისპუბე, რომელი წამდენიდე დღეს გაგჩივრდა.

თავლები".

~~ჭიჭინაძე~~ ეს ხომ იხრო-ხაყაყდთა ამბობენ ანის ამოღებულ.
ეს ამბავი ჩვენ შემოვიტანეთ მოლოდინს, ახლა კი თავიდან და-
ვინყოთ. პ.ინგოროყვა ჩემს მიერ გამოყვამურ ჟეჟსის განხილვის
დროს მოდიანად გამოვიტანე ^{თავს} "ჩუხთველიანას" საფუძვლიდან. "ჩუხთველი-
ანა", ამხანაგებო, დაიბეჭდა ამ წვა წლის წინათ. მას შეეხებ
თავის დროზე ჩუხთველიანაგებო. ის ანის მოდიანად ვაკრიფიკებულ,
მოდიანად განქიქებულ და ნაფამარი ჭეშმარიტებობა ან დანია
ამ წიგნისაგან. მას შემდეგ პ.ინგოროყვა ვაჩუბდა [ხმები - ილა-
შანაკეთ ანსებოთად] უნდა ვილაშანაკეთ უაღრესად პინსუიპილურ
საკითხებზე [ინგოროყვა: მანის შეხედულება ჩოგთი მიგაჩნიათ?]
მანის შეხედულება თქვენ კანონად მიგაჩნიათ, თქვენ ჩემი დასმე-
ნაყ კი მოხერხეთ მანის წინაშე. მანადრია მე მანს ანა ვთვლი
უჩყვ ავსოჩოყვად ვეფხის ყვაოხნის საკითხში, მას ბევრი შეყ-
დამები აქვს დაშვებულ ამ პოემის განშემო წამოებულ კვლევა-
ძიებაში. თქვენ ან მოგისმენიათ ათი წლის განმავლობაში ჩემგან
უშუალოდ ანაფერი და ახლა თქვენნი ყუჩით უნდა მოძისძინოთ
და საბოლოო სიყვებაში მომყოთ პასუხი. ამხანაგებო, აი ეს წიგნი
"ჩუხთველიანა", ჩომერიყ საფუძვლად ედება პ.ინგოროყვას დღევან-
დურ გამოხვდას. ეს წიგნი მოდიანად განიავებულ იყო თავის დროზე.
მე შეგონა, ჩომ პ.ინგოროყვამ უაჩყო ეს შეხედულებები, ჩადგან
მას შემდეგ ვაჩუბდა და ხელი აიღო "ვეფხის-ყვაოხნის" კვლევა-ძიე-
ბაზე. მაგჩამ თუჩმე სეჭმე ახე ან ყოფილა. "ჩუხთველიანას" ვაჩ-
შემო კამათი დღეს მაჩვენებელია ჩვენნი დიფინაყური კვლევა-ძიე-
ბის უაღრესი ჩამოჩინებლობა. მაგჩამ ვინაიდან ეს ანის ფაქტი,
ხლოთ ფაქტებს კი ანგაჩიში უნდა ვავუნოთ, მე მივლიებ სეჩოთმურ
სახეს და შევეკამათები "ჩუხთველიანას" ავსოჩის.

ეს წიგნი შესდგება ორი ნაწილისაგან. პირველი ნაწილი მიმნად

ոնախառն հրեշտակների շողացող զարթոնք: մյուսը հանրույն մոնա-
նոա - տրյակտի զարթոնք.

(ժամապահանգ - ղրայհազար հրչն "հրեշտակահանս" ճհ ջահհրչտ).

~~խոխոնաձյ~~ - մնդհարտա յաջմոհոնս մոյհի ճմոն հոնա՞տ մոնցոմոնը
ընկալլոնց յհոտ. ջր-յուր ձրհոմոյմ ուրձահայա տհչրհ մյս Խճն ջոընց
մոմնկնցնցըմա. ղրտո Խճճո մոտհըտա յհոտ. մահոն մհոմոյմոն ջահ-
հրչան, մաձոն հոըրհայ հրչնո տղմա ոյտ "ջրոմոն-տրյոտհանո" ըճ մո-
նո ըճձոտոյոյոն. [Խմոյհո] ճմնհանձրոյոն, մոյ ղրըճ մոմոյոտ Խճղարոյոն
ջոըձահայո.

(ժամապահանգ - մոյ ժճըճճ ջոտոյ ճմն. խոխոնաձյն հր ըճտոյոյն
ոնոյոն մոտձոյոյոյոն, ջոտոմ Խըրն ղրձըրոյն ջոննոյ. տղչրն մոտրոյոյ-
մա՞տ ըհո, հճմըրոնոյ ըճջոնըրոյոն, մճջհճճ հրչն ըղոյն "հրեշտակահանս"
ճհ ջահհրչտ).

~~խոխոնաձյ~~ - հրմո ^{ճճ} ըրոյոյոն Խոտրոյոն մոտձահո մոնհանո յ. ոն-
ջոտհոյոյոն, յձըրոյոյոն-մոյոնոն մոտձարո Խճղոյոյոնոն ջահնըրոյոն. "ջրոմոն-
տրյոտհանո" ըճձոտոյոյոն մոյ Խճճոյոն յո ջոնըրճ ջոըձահայոյոն հրմոն Խճձո
ըտո Խոտրոյոյոն. ըրոյոյոյոն հրմո Խոտրոյոն ջոտոյոյոն ճոտրոյոն մոյմըրոյոն
Խճղոյոյոն: ձճըրոյ ոնջոտհոյոյոն ըճ ըտրոյոյոյոն.

ոնտոնոյր յձըրոյոյոն-մոյոնոն "ջրոմոն-տրյոտհանոն" ջահնըրոյոն յ. ոնջո-
տհոյոյոն Խճղոյոյոն ըճըրոյոն Խոտրոյոն ղոնջոնոն Խոտրոյոն. ոնջո մոյոնըճ
ոմ ըճն յձըրոյոյոն, հոմ ճմ Խոտրոյոն ղրտոյոն Խըրոն մոմնոյոն, մոտձ
յոյոնոն ճհոն "ջրոմոն-տրյոտհանոն" ճոտրոյոն.

հճմըրոյոն յո ղն ճհճոյոն մոյմոնջոյոյոն ճհ ճհոն մոյ Խճձըրոյոն,
ջոնճոնոն Խըրմոնոյոնոն հճճըճ Խհճն, հոմ Խըրոն մոմնոյոն, ջոըճոյ
մոտձ, հրհճ-յոտոնոն ոնջոյոն մոյոնոյոն Խոտրոյոն ըճ, մճձոնճըճոյոն, -
"ջրոմոն-տրյոտհանոն" ոնջո ջոն ըճննոյոն. ճմոն ըճնճոյոյոն մոյ
ջոնջոյոյոն, տղ հճն հճհմոնըրոյոն ըճմնոյոնոն մնոտ ^{Խոտրոյոն} ըրոյոն, ըճնոյ-

ნიღო მრევლის მიერ, კათალიკოსის [უწყვეტად აგნოტუ] მნივნე-
ბაის/ ხერმონეა და ხერმონეა ამ ვიღაც შოთახი:

აქ ნათლად ჩანს, რომ უკანახკნედი ხერმონეა ან ანის მეს-
ნიღებური მნივნეობის მიერ, და, მაშახარამე, მისი ^{აქედით} ~~უწყვეტად~~ "ვეფ-
ხის-ცვათხნის" ავტორი ვერ იქნებოდა. აქედან იმ დასკვნის გამო-
ყანა შეიძლება, რომ ყოველივე ის, რაც "ნუსთურეიანაში" გამოკ-
ვერულია შოთა კუშის [სივერის ხერის მომხერის/ განმეომ, ან
ეხემა "ვეფხის-ცვათხნის" ავტორს. ამრიგად, მოხსნილია "ნუსთურე-
იანას" ის ნაწილი, რომელიც მიზნად ისახავს ნუსთავურის ბოგ-
ნაფიის დადგენას.

ქიწვანის სივერისაგან რამოუკიდედარ წაწმოდგენილია ეხემა
"იქნის კარმის" შესახებ. მ. ინგოლოყვა დაწვნიღებოთ აგვინენს
მე-17 საუკუნის ნუსთავურის ხერათს და სწენს შემდეგს: "შოთახ

თავზე ახუნავს ბენეფიციის მაღალი ქუდი, რომელსაც წინა მხარეს, მთელი ქუდის სიმაღლეზე მიმაგრებული აქვს ემბლემა ოქროს კარამი ქაღალტის ფირის სახისა¹¹. მთელი ჩივი ფურცლების მანძილზე პ.ინგოლოვსა იკვლევს ამ¹²ოქროს კარმის¹³ ილუსტრაციას და ამცკიყებს, რომ "ეს ანის ემბლემა პოეტის მიწის თანამდებობისა, რომელიც ჩანს, ანსებობდა ქართული პოეტიის კლასიკური ეპოქაში. შთა სუნათზე წარმოდგენილია ჩოლონი პოეტის პატივის მალანგებელი¹⁴. ნამდვილად კი ანაფინი ამის მსგავსი; ჩუსთავებს აქ მხუნავს ჩვეულებრივი ყარმუხური ქუდი, რომელსაც წინა მხარეს გამოუჩანს ოქროსფერი მალანგის ზოლი, ვგნუთნობური ქუდის ყა.

მე ვთხოვთ თქვენს საბოლოო სიყვარულში ვინჯანის სიგვლისა და ამ ოქროს კარმის მესახებ დაწვრილებით განმარტება წარმოდგენილი.

ახლა კი გვთავაზობს პ.ინგოლოვსა მივი მოყვამური სრულყოფილი კვლევა-ძიების განხორციელება. თუ "ჩუსთავებიანს" ილუსტრირებ წარმოდგენს საფუძვლად უღვეს ვინჯანის სიგვლი, რომლის განმარტებით მათილება მთელი ეს ილუსტრირი კვლევა-ძიება¹⁵. მასში წარმოდგენილი სრულყოფილი ხასიათის ძიება დამყარებულია კიდევ უფრო ყარმ საფუძვლებზე: ეს ანის ვითომც ვახვანგისეული ჩედაქციის პირველადობა "ვეფხისტყაოსნის" ხელნაწილებთან შედარებით. ამ საფუძვლის დაწვრთვა აჩვენებს "ჩუსთავებიანს" მთელი წარმოდგენის ვახვანგისეული ჩედაქციის საკითხი უნდა განვიხილოთ დაწვრილებით, ვინაიდან იგი უმნიშვნელოვანესია ჩვენი საკამათო საკითხების გარანევევისათვის. პ.ინგოლოვსა დღესაც თავის მთხუნებში იმ მოსახრებთან გამოვიდა, რომ ვითომც ვახვანგისეული ჩედაქცია წინ უსწრებდა პოემის ვრეული ხელნაწილების წარმომადგენს.

ჩოლონი ამცკიყებს ის ამ თავის ყოვლად უსაფუძვლო მოსახრებას,

"ჩუბთველიანამი"? მისი აზრით, ბერნანდინო *B* და *C* [1915006 და 4988], რომლებიც ძირითადი ფაქტებით ვახუანგისებრნი იყვნენ, ნააგვანან, გარდანილი უნდა იყოს ვახუანგისებრი ჩუბთველის მსგავსი და აგრეთვე ვიყრი ბერნანდინოები. ნამდვილად კი ეს მსგავსება შეიძლება ავხსნათ სხვადე მანუვად. ვახუანგს შოშია შეუძოვრებია აღნიშნული ბერნანდინოების [*B* და *C*] მსგავს ბერნანდინოების დამყარებით. პ.ინგოლიყვას შეიძინა საბუთი: ვახუანგს უმჯობესად დაუბეჭდა ბერნანდინო. ამავ დროს ის აღნიშნავს, რომ ფაქტი "შინვერე თავი დასანგისი ნამდვილია იგი სპანისურად" ძველ ბერნანდინო ყოფილა, მაგრამ "როგონი იჩვევა, შემთხვევით ანის გამორჩენილი ვახუანგისებრი ჩუბთველი". საიდან იჩვევა? ან როგონი შეიძლება შინვერევი ფაქტის შემთხვევით გამორჩენა? პ.ინგოლიყვა იჩვენება: ვახუანგს ძველი ბერნანდინო იგი დაუბეჭდავს, რომ ან შეუყვლია მასში ანუ ერთი სიყვია მამონაყ კი, რომესაყ ის ამათუნი სიყვია შემყრადიდ სთვლიდათ. მაგალითობათვის აღნიშნავს, რომ ფაქტში მოთავსებულ "სანოს ტანი" მას შეყრთმად მიაჩნდა, რის გამო თავის შენიშვნების 349 გვერდზე უნეჩია "სანოსანი". მეფად სანსტინესი და დამახასიათებელი კამათი გომამჩოა ამის გამო შრომ. კეკელიძესა და პ.ინგოლიყვას შუა. შინვერემა შენიშნა, რომ ვახუანგს 349 გვერდზე უნეჩია ანა "სანოსანი", ანამვე "სანოსანი" პ.ინგოლიყვა ან დაეთანხმა და უმანუხა: "შეიძლება რომეჩესაყ საშუალება აქვს შეადანოს მუმიუმში თვით ვახუანგისებრი დედანი, დანმუნებია, რომ შრომ. კ. კეკელიძეს ვახუანგის ფაქტები ან მომყავს სწორად. ვახუანგის კომენტარებში 349 გვერდზე, რომდესაყ უჩვენებს კ. კეკელიძე, სწეჩია "სანოსანი", როგონი ეს ჩვენა გვაქვს აღნიშნული ჩუბთველიანამი [გვ. 14] და ანა "სანოსანი", როგონი ამას კ. კეკელიძე ასწორებს. აქ სავითბავი ჩვენა:

მხოლოდ, ჩაძი დასჭირდა კ. კუკუელიძეს ვახუანგის გამოყვამის ყოფაცის
ახე დამახინჯება? | "მნათობი" 3, 205. მენ. 1 |. ამის შემდეგ კ
კ. კუკუელიძე იძულებული გახდა ვახუანგის დედანი მუხეყმიძიდან
"მნათობის" ჩერაქყიაში მიეყვანა აღნიშნული ადგილის შესამონებ-
ლად, რის გამო იგი სწეის შემდეგს: "მაჩორაჲ რამ სავითხავია,
ჩიო აჩის გამოწვეული პ. ინგოჩოყვას ახეთ უმსგავსო საქყოლი?
ვახუანგისეული დედნის ეჩიად-ეჩი ყარში, ჩომერშიაჲ სარაო ადგი-
ლი შენახურა და ჩომეროჲ წინათ წეჩა-კითხვის მუხეყმს ეკუთვნოდა,
ხოლო დღეს უნივერსიტეტის წიგნოსაყავშია მოთავსებული, 349 გვერ-
დზე სწეჩია "საჩოსყანი" და აჩა "საჩოყანი" | "საჩოსყანი კინჩ-
ხიზსა შქვიან" | რის დასამყვიოყებლად "მნათობის" ჩერაქყიას ვურ-
გენ "ვეფხისტყაოსნის" ვახუანგისეულ დედანს". ჩერაქყია აღასყ-
ჩებს კ. კუკუელიძის მიერ მოყვანილი ყოფაცის სისწორეს. ამის შემ-
დეგ კ. კუკუელიძე დასძენს: "ჭეშმანიოყად ბერძულია ამგვანი საქყო-
ლის ჩამდენ კაყთან მყენიოჩეული კამათი და სახიოყათა მყემონებ-
ლად მიღება მის მიერ მოყვანილი თაქყებინსა და დოკუმენტებინსა!
აი ამგვანი პ. ინგოჩოყვას დამოკიდებულება ძვერ დოკუმენტებთან.

პ. ინგოჩოყვა თვარსაჲ ხეჭავს იმ განიოყობაჩე, რამ ვახუანგისე
ული დედნის უკანასკნელი ჩვირძული ცაეში, დანყებული ცაეშიდან
"ცაჩიურს და ყორსა მისსა..." და გათავებული ცაეშით "ყოვრთა
სწორად წყარობასა..." ამოღებულია ინრო-ხაცაყრთა ამშიდან. მავ-
ჩამ იგი ვენ ახეჩხებს გვეჩიო აუაჩოს ეპილოგის სავითხს. ეპილო-
გის პინველი ცაეში აბსოლუტური უჭვერთბით გვიჩვენებს, რამ ვახ-
უანგისეული ჩერაქყია წაჩმოსდგება ვჩყელი ხერსახეჩეობიდან. აი
ჩას გარემოგვეყმს ეს ცაეში.

გახეურდა მათი ამზავი, ვითა სიმშანი დამისა.

გაჩრახდეს, განვერს სოფელი, წახეო სიმუხორე ეამისა!

ვინ გჩილად შგონია, მისოვიოყა აჩის ეჩიოსა წაძისა.

ეს ცაგვი ძვერ ხერნანგინებში მოავესებურია პოემის გმინთა
განრავვარებობსა და მათი რაქონების შემთვგ. იქ ამ ცაგვის აზნი
სავსებით ნათურია: პოეტი მწუხანგებოთ აღნიშნავს თავისი გმინების
ამ ქვეყნიდან წასვლას, ჩანრავვარებას; ის მგმობს სოფრს, ჩო-
მეროყ ადამიანის ხანგნძროვ სოყოხერესაყ კი უნთი წამოკოთ ჩა-
ცანებს და დამის სიმძანოვოთ ვააქნობს.

პ. ინგოროყვას ანი შეუძლია ამ ცაგვის აზნი ასე ვაიგოს, ვი-
წაიდან ამოი სხურთად დანილყვვა მისი ძინოთადი კონყყჰყია, ჩომ
ვოთმყ ვახცანგის ჩედაქყია, ჩომერძოყ შესურია ეს ცაგვი წინ
უხნჩებდა ვჩყერ ხერნანგინებს. ამოცომ ის ასე ხეროვნურად განმძან-
ცავს ზემოთ მოყვანილი სყნიქონების აზნს: "მონვოლოთა მფოქოქო-
შის რჩოს თამძანი ითვრებოდა საქანოვუროს მფანურე ვენიად, და ს-
ქანოვუროს დიღების სინწინძად და ეს მერექსე თავის ვერგოყნი ვპი-
ლოვში ჩანს აღნიშნავს, ჩომ თამძანძა, ჩომლის შინყონვადრება ვად-
მოყემურია ჩესოვრის პოემოთ, "განვრო სოფერი"ყ და ჩომ ამის
შემდრეგ საქანოვუროს დიღება სიმძანინებნი დამთავრდა" ["ჩესოვრი-
ანა, 96].

ვისაყ ამ სავსებოთ ვანიკვეურეი შინძანისის მქონე ცაგვის გან-
მძანყვბა ამგვანად შეუძლია, იძას შეუძლია ადგეს ახრა და ვანაყ-
ხადოს, ჩომ ჩვენი შეკჩინებოლი ვანიო აქ აკაკი წყნოლოის "გონწიკე
უჩისთავის" ცყქსყის დასადგენძად ^{აღმართ} და მისი უპოქის ვავდას
იძერენოყ კავშინი აქვს ამ სყნოქის შინძანისთან, ჩამდრენოყ "გონ-
წიკე უჩისთავის" ცყქსყს ჩვენი დღევანდელი მსყერლობის სავანთან.

ამგვანად, დანილყვურია პ. ინგოროყვას მთავანი საფოქვერი ვახ-
ცანგისყური დერნის პინურე-დობის შესახებ და მასთან, უნთად
დამდლირია მთერი ის ცყქსყვადურნი კვერევა-ძიგების წაგებობძა, ჩო-
მეროყ მან ამ შემყდანი დებურებამე დაშენა. მის მიყნი აქ ნაჩყ-
ნებნი დიავჩამა, ჩომეროყ ვოთმდრა ვეფხის-ყყაოსნის ხერნანგინთა

გუნდალთვითს გამობაღავეს, შემყრანია დახანყისშივე: ვახტანგის-
სურელი ღვრანი უნდა იყოს მოთავსებულნი ანა ვრყელი ხერხანყინების
ნიხ, ანამერ მათ შემყრეგ. ანა აქვს ანავითანი მნიშვნელთა იმას,
თუ ჩორის ან ვის მიერ ანის შემოკლებული ვახტანგისურელი ღვრანი
ვეფხის-ყვარლის ჩემს გამოყრამში მე ამის შეხახემ ვნერ შემ-
ყრეს:

"ამგვანად ვახტანგისურელი ჩერაქყია ანის. პოემის შემოკლებული
ყრქსელი პინვერ ღვრანთან შედარებით. ვინ შეამოკრა ეს ყრქსელი?
ამ კობევას ანა აქვს ანავითანი მნიშვნელთა ვეფხის-ყვარლის
დაზორთების საკობის ვარანყველამი, თუმეა თავის თავად იგი ინ-
ყრის მოკლებული ან ანის. ჩემი შეხერყრებისათვის, რომ ხერხანყ-
ნი ყრპის ვეფხის-ყვარლანი, ყველა მისი უკანასკნელი თავებით,
ჩუსთავრის რითორანვე მომდინარეობს, ვაყირებით უფრო ხერხანყ-
ელი იქნება, თუ ვახტანგისურელი ჩერაქყიის წანმომობას მივანყრით
ანა მეფეჩამეფე საუკუნის დახანყისს, ჩორესაყ ის პინვერად დაი-
ბეჭდა, ანამერ უფრო შორეულ საუკუნეს [თანახმად მოგვიჩინო
მკვერევიანის ამჩისა], ვინაიდან ამით მოთხსნება ხსენებულ თავე-
ბის წავვიანევი წანმომობის საკობი. მაგჩამ, მიუხერავად ამჩისა,
მე მაინყ ვეფქინომ, რომ ვახტანგისურელი ჩერაქყიის ჩერაქყინი ანის
თვით ვახტანგ მეფე, ის პინი, რომერმაყ პინვერად დაბეჭდა ეს
ჩერაქყია და ჩომლის სახელიყ მას უნორა, ამას გვაჭიჭჩინებინებს
უმთავრესად ის ვანემოება, რომ ვახტანგისურელი ჩერაქყიის დაბეჭ-
დვამერ წანმომობილი პოემის ყველა ყრმბილი ხერხანყინი - მათი ჩი-
ყბვი კი საკმაოდ დიდი - შეიყავს იმ ბორთ თავებს, რომერბიყ
მოკვეყყილია ვახტანგისურე ჩერაქყიამი. სჩულიად დაუჩინებელი ამ-
ბავი იქნება, თუ ვიფიქრებთ, რომ მთერ საქანთვერთს, საყყ ვეფ-
ხის-ყვარლანი მეორე სახანებად იყო ვარაქყყელი, მოერო ყარბის-
მქნერების მიერ, ჩორთიყ მკვერევიანები ფიქრობენ, ბორთნამაყრბული

ფაქტები, ხოლო იმავე დროს ანსებობდა ვახუანგისეული ნიდაქუთის
დღეიანი და ანაჟინ მან ვახუანგ მეფემდე ყუნიდღება ან მიდაქუთა
თუნდაც იმდენად, რომ შინაღერუნიად მისი ახლებივ გაჰყურებდნენო!

ამით ვახუანგისეული ნიდაქუთის წაწმენის საკითხი მე მიმანი-
ნია სწორად ამოწმებულად და განკვეთლად.

ამის შემდეგ მე შევუდგები პ. ინგოლისეულს და ერთი ახალი დებუ-
ლის დაშლას, რომელიც მან წამოაყენა ნუსთავურის სეფიუთის პირველ
სხდომებზე. აი ეს მისი დებულება: "ვახუანგისეული დღეიანის დაწვე-
რის განეშე ვეფხის-ყვარლის წამდვილი სწრაფი ან ანსებობს,
სამაგრილოდ მასში ანსებობს ყარბი სწრაფობი". რომ ვახუანგისეული
დღეიანს აკლავა შიგადაშიგ ნუსთავურის წამდვილი ფაქტები, ამას ან
უაწმყოფს ანც ერთი მკვლევარი პოქმისა, პ. ინგოლისეულს განდა. ონი
სამი მაგარიოთის მოყვანა სავსებით საკმაინისი იქნება ამ განე-
მოქმის წათვრსაყოფად.

ერთი მაგარიოთი |ყოფაფრები პოქმიდან მომყავს ყველგან ჩემი
გამოყვებით!

114. მე ჩა მწახა, ყხენსა შეჯდა, თვართა ყჩემდნი მოთხოყნა;
შესაპყჩომბლად შეუბახენ, სპანი სწორად დამიხთყნა.
ვითა ეშმა, დამკანგა, ან კაყყჩად განდამკოყნა,
ყჩითყა ესე ანა ვიყი, ყხარი იყო, თუ მეოყნა.

116. ცქობილნი მისნი წყარობანი ზოლოდ ახიე გამეშწანინეს,
დამაუნიყდა, ჩაყა დღენი მხიანურსა წამეანინეს;
ყოვლმან პინმან ვაგდაბ მიყოს, ველაჩაჟინ მინეყჩინეს,
სარამდინყა დღენი მსხნეს, ველაჩამან გამახანინეს!"

ახეა ეს ადგილი ვახუანგისეულ დღეიანში. ეს მკვლევარობის
მეორე ფაქტში წაყვარსახელი "მისნი"? ამის წინ დამანიკია უყხო
ყმის შესახებ. მისგან რომეყვანს ანაჟიჟანი "ცქობილნი წყარობანი"

ანი მოუღია, პინიქით, მან დაუხმია მეფეს მღვწეობი და სხსნაფორ
გადიკანვა. ყხადია, რომ ამ ორი ცაეპის შუაში ჩადამ ანის გა-
მოყოფებუნი. მან-დაც მოვიყნო ძველ ხერხანენს შემოუნახავს მათ
შუა მოავესებულე შემდეგი ცაეპი:

115. ან ესე მოკვირს, ჩა იყო, ანუ ჩა ვნახე დაჩუდი;
მან დაძინოცა დაშქანი, სისხლი აღინა ცვაჩუდი;
კაყთა ხონციხად ვით ითქმის, იხიე თვართავან ფაჩუდი.
უყილთ რმეჩოსა მოვძუდი აქამდის მე მხიანიუდი.

ამის შემდეგ უკვე ყველაფერი ყხადი ხეება: ნაყვარსახური "მის-
ნი" ჰვერისხმობს რმეჩოს.

მეორე მაგარიოთ:

528. ან თუმა გვმანიობს შემოსვა, ვის მონჭმით მოვივრენიან,
ანი შევმოსთ, მავა კაშათა ანი ავხრით, - ყუჩად გმეენიან;
ანი გქონებეს ახი საჭურჭლე, ვის შუქი მოვიტყენიან;
თვით შვიკვირე ჩაყა გნადს, ჩვენგან წყლანი გჩუხვენიან.

530. კვდაყა დაქდა მხიანიუდი, მომთაყა სმა და მლეჩა;
კვდა გავჩმეღდა ნადიმობა, მანიშოთი და ჩანგთა ქლეჩა.
ღეროფადი წამოვიდა, შეყყაჩა მწეხჩისა დლე ჩა;
ძილ-პინამდის სიხანიულსა სიხანიული ჰგვანდა ვეჩა.

ახეა ანეჩილი ვახცანგის დედანში ის პაყივი, რომელიც მიაგვს
ხაყადეებზე გამაჩვეებზე ცანიურს ფაჩსადან მეფემ და მისმა ყო-
მა. აქ საკითხავია, თუ ჩას წიშნავს მეორე ცაეპში "კვდაყა და-
ქდა"? იხინი იხედაყ დამსხრანნი იყვნენ, ხოლო წინ აჩადეჩილ
~~ჩას~~ ნათქვამი ადგომის შესახებ. მავჩამ ეს მხოლოდ ვახცანგისეულ
ჩედაქეიამში, მოვიყნო ძველ ხერხანენში კი ამგვანი ცაეპი შენა-
ხედა შემოთმოყვანილ ონი ცაეპს შუა:

529. მოძაჩოვეს ახი კრ^ფნი ახთავუ საჭურჭლეოთანი;
თაყვანი ვუყ და დაველოყ დაველანი მათთა სვეოთანი;
მაკოყეს, ადგეს თინივე თვით იგი მბენი მბეოთანი.
ჩა ვახყეს, ზომნი ვით გოთხინე რამქანიოთ სისავსეოთანი.

აქ უკვე ნათქვამია: "ადგეს" [საკოყენედა], ჩიბ მეძლეგ სავ-
სეზით ვახავებოთ სიყვევებო "კვლეოა დაქდა".

მსგავსი მაგარიოებოთ მოყვანა კიდევე მეიძლეზოდა, მაგჩამ სავ-
ჭინო აჩ აჩიბ. ესეყ კმანა იმიბ ნათურსავოთად, ჩომ ვახყანგისეყრ
დედანს აქა-იქ აკლია ჩუსთავურის ნამძვილი ცაქვეზი.

პ. ინგოჩოყვას ზემოხსენებური დებურებოთ მეოჩე ნანლი, ვო-
თამყ ვახყანგისეყრ ჩედაქეოთამი აჩიბ ყარზი ცაქვეზი, უჩოთ დანჯინ
ლებოთ უნდა ვანვიბილოთ. "ჩუსთავურიანამი" მახ მოჭყავს სამი მავ-
გარიოთ იმიბაყ თყ ჩოგოჩ ადგენს იგი პოემის ცექსეს. პინეყ-
ლია პილოტვი, მეოჩე ნადიჩოზის ეპიბოტი და მეხამე ეპილოტი.

პილოტვი პ. ინგოჩოყვას მიაჩნია ნამძვილიდა მხოლოდ ყხინა ცაქ-
ვი [1, 3, 4, 10, 29, 13, 17 და 18], ხოლო დანაჩიგენი 24 [ბოგოჩიოთ
გამოქეზიოთ 21] ყარზად. ინგოჩოყვა ზევიჩს დავანაკობს ხეღნანეჩი-
ზის ყოღნის მეხამებ; დავვისახელოთ მან თუნდაყ ეჩოთ ისეოთ
ხეღნანეჩი, ჩომელიყ "ვეფხის-ცყაოთსინის" პილოტვს მხოლოდ ყხინა
ცაქვიოთ ნანმოგვიდგენს. ჩოღესაყ ესა თყ ცაქვეზი ძვილი პოეცყინი
ცექსესიბა ყველა აჩხებურ ხეღნანეჩიმო მოიპოვეზა, მაგჩამ მკვლევა-
ჩი, მიუბედავად ამისა, მაინყ აძვევებს ცექსესეოდა მათ, მაშინ,
გარაჭინოთ უნდა იოქვას, ჩომ მის კვლევა-ქიებახს მეყნეჩიგებახსთან
ანაოეჩი სავჩოთ აჩა აქვს. პ. ინგოჩოყვა ჩუსთავურის მსოღემბე-
ველოზის ვაყარბებოთ ვამო იძურებურია უაჩიყოთს პილოტვის მეოჩევე
["პე, დეჩოთ, ეჩოთ..."], ხოლო პოეცვის ბოგჩინაოთის ყარზად დად-
გენის მიბებოთ აჩ მეუბლია მილოთს მეხეოთე ცაქვი ["მიბჩინახეს

Մառա սալեցնիւր...¹¹ |.

Միտրոզոն յահարարը նաեւորմի մտղկեյնըն "Յրգծնիսկկցաւոննիս"
ըննցունցաւընի լրալիցնի. հիցն շոցոտ, տղ հա յըրըցնի տկցալտնիտ
աժիցնցնն հիւտաշրըր տաշոն լրալիցնն. Մառնոտ ըանիւրըր լրալիցն ըա-
անըրընոտ տհասաժըր Յիգր\շոտո նոժանն ժիոլլաշն. աժ սաշմառը մոժ-
հըրըր սոլլցշոցի մասաժան հիւտաշրըր հժոհաժըր ղիտ հոնաժըր ըրժաժի
աժաղընն, լրալիցնի յշանասկնըրըր սլցիոլլոնի աւըտ ժըմ-հշրըրաժի տոտ-
լլոն հոնա սաժ սլցիոլլոնի տլիմըրոն ըաւկշնան նահմտաժըրընն; մաշա-
լոտաժը, ժոհոտաժը լրալիցնի.

Յ57. տղ սանիտոման ըամաժիտն, ցոշըրաժ ըամաժիտնըրման,
լահոնի մոշքըրըր լահոնաժը, շրի ըամոլլոնոտ մժոնըրման,
շրլահի ժըմսըրիտն ըաժիւրըրաժ ըա շրիլլա մոնսանըրման,-
մըն ժըմոնցաժոտն տլիցննաշրըր շըրման մոնցաժըր-մըմոնըրման:

Միտրոզոն:

5. մոննժանցն մառա սալեցնիւր տլիմա ըլլիցնիսա լրալիցնիս,
լիցնա հահնտա ըա համհամտա, տմաժ ըա ժաշը-լիցնիսա,
Յնոլ-ժաժահժիսա տըրըրիսա, մոտ մոլլիտ մոնցոնըրիսա,
շանսլլընն լիշանսլլա մաշահնա շիւրըրըր լրալիցնիս ըժիւրիսա.

ան յոլըրը:

24. մոլլիցնիսա տշաժաժըր սոլլցիոլլոլլ մահոլլընն մահոլլ շոտա մժըրմա,
սոննժից, սոմըրըրից, սոլլից, սոլլից ըա մոլլաժըրմա,
լիցնա, շոնըրմա, ըատմոննա, մժըրաժ ժըննժաժըրա մժըրըրմա,-
շոնսլլա ղն սիւրըրըր ահա սփոհն, ալըրո մոլլիցիտ ժնըրմա.

Միտրոզոն սնտիցըր ղն սալլըրտըր ըա մոլլոլլիտ յոլըրըր սնշա աժ-
շահոլլ լրալիցնի ժ. ոնցոհոլլոլլաւ ցաժըժաժըր մոհոհնոհ. հիւտաշրըրոն յրաշն-
ըրժաժըր աժոհոլլըրըր նահոլլըր Միտրոզոնա շալլըրըրմոտ շրիտ սլլիցնա.
Սալլոտհաշրոհ, տղ շոն ոլլոլլ ղն ցաժըննժալլըրըր, հոմըրըրալլ հիւտաշրըրըր,

ay ^{თ, ნა, რ, ხ, ყ, ა}
უკეთესი ხეობაშია შინა, მაშინ - როდესაც მომრევნო ხეობებში
უკეთესი უნდა იქნებოდეს შინა მყოფი მყოფი მყოფი და ან უკეთესი
როდესაც ამ მხრივ "უკეთესი-უკეთესი" აქვს?

დასაწყისად უნდა იქნება ა. ინგოროვმა მთელ რიგ სიტყვებს 'და
გამოქმედებს ახსნაფინებს თავისებურად, მაგალითად, სტალინი
"შინა მჭვრეტელად უნდა იქნება შინა ხამხამი მიმდინარე", მას
ამგვარი სხვა მთელი - "შინა მჭვრეტელად [შინა ხამხამი
საქვებს უნდა იქნება". სარ, რომელი ხერხებით აღმოჩინა მან
ამ სტალინის ახალი ვარიანტი? ინგოროვმა სტალინის ნუსხურის
სიტყვებს ვითარებდა ქართულში და სხვადასხვა ამხინებებს მათ შინა-
ანს იძიებდა მიხედვით, თუ როგორ უსაჩინოდ მან მათი გარეშა.
მაგალითად სიტყვა:

4. თამარს ვაქებდეთ მეთესა, სიხარული ყინველ-დათხველი,
ვაქვნი ქვანთ ვინა მე, ან ავად გამოჩნდები;
მერნად ვინავე ვინის უბა და კარმად შინა ჩველი,
ვინცა იმინოს, დაესვას რაზანი გულს ხველი.

ახე აქვს "ახალ ქართულში" ნათარგმნი "ყველა მუცაფრების
გახსნით":

"მყოფის თამარის ქვანთ ვინცა მე, მე - დამაფრქვეველი სიხარული
უნდა იქნება, | მისი უიმედო მოხუჩი, რუს განმარტებული მის-
გან!! ქვანთ თამარის სარდლებად მე უნდა მექვამს ჩემის
ლეხებით, და იგი პირველი ქვა ან იგი ყველა მუცაფრია: მერნად
მე მაშინ მყოფად ვინის უბა | - თამარის სარდლები, რომლის პირის-
პირი ხორცის იმ რის რის ვიყავი!; ხორც კარამი თვით მე ვიყავი,
სხველი ლენინადი | - მოხუჩობით ვარდელი მისი პოეტი!! ვინც მათ-
მენს იმ პირველ ხორცს, მასაც დაესვას გულში რაზანი, | - განიგ-
მინება ჩემი მოხუჩობის მოსმენით!"

ამ "თანგმანში" ყველაფერი შეყვანილი, ყაღბარ გაგებური და
დამახინჯებულია. სიხერის ყნობრების ფრქვევა პ.ინგოშვილს განუ-
მანფავს ჩოგოშვილი განმარტებული მოქმედების ფანჯრა, ნამდვილად კი ის
გამთხავდა, საჩინო, როდ მსუხანგებას [იხ. ფაქტები 245, 265, 1389].
"ფრქვენი ქებანი" ისე გაუგია, თითქმის ნუსხაველის წინააღმდეგ-
ნის სარდლებად დაეწინააღმდეგა პოემა-წიგნი სახელწოდებით "ქებანი".
ნამდვილად კი აქ იგულისხმება თვით "ვეფხისტყაოსანი", რასაც არა
სურვილს ეპირატის სურვილები:

ესე ამბავი უყბონი, უყბოთა ხედმწიფოთანი,
პირველ მხენი და საქმენი ქებანი მათ მუყოთანი.

"ღვინამი იბურე" მკვლევიანს გაუგია ჩოგოშვილი "მოქმედების
მხედრით ვაღუდი პოეტი", ნამდვილად კი იგი წიგნსავე წინააღმდეგ
საჩინო [იხ. ფაქტები 775, 922, 1038]. ფრქვევის მიზანდასახს ახლო
დამახინჯება პ.ინგოშვილს ესაჭიროება იმისათვის, რომ ნუსხავე-
ლის წინააღმდეგ შეუქმნოს მიხსავი ყაღბარ დაღვენილი ბოლომდე [კი-
თამე ნუსხაველი იყო თამარის მოქმედი, იგი გააძევეს სამეფო კარი-
დან პირველი პოეტის გამო, "ვეფხისტყაოსანი" დაწერა გაძევებამი
და სხვ.!

სურვილი "ესე მიჩვენს დიდად სახედარ, ან თავი განმტოქიქია"
პ.ინგოშვილს ამგვარად ვაღუქვებოდა - "ესე მიჩვენს დიდად სახე-
დარ, ან - დამე! - განმტოქიქია!" სიღრმე მითყვანა პ.ინგოშვილს აქ
ეს უყნაური "დამე" პირდაპირ თავის უბიძგან. იგი წიგნსავე თუ-
მე: "მანარი იყვებს მათი მუყოთა!" ამგვარად მემთხვენილები სურ-
ვილი პ.ინგოშვილს ასე გაუგია: "ეს ანის სამანარისა ძველი სახე-
ლისა, აქ ან ანის [-მანარი იყვებს მათი მუყოთა! -] შეუწყნებება!"
ნამდვილად კი ნუსხაველის სურვილის აზრი სხედრად მანუგია: ეს
მიმართა სახსველ საქმედ და ანა თავის განქიქებად, თავის გა-

ბიბლიოგრაფია.

პ. ინგოროს ვახუშტის მიხედვით, რომ ყარბისმქნელები ვითომცა პოეტის
წილობაში ფაჩუღად ეკამათებოდნენ რომელიც ნუსხაველს, ისე ენათმე-
თს, სამუდამოდ დაჩივება ნუსხვერთაგანაში რომელიც სააჩიკო აბზავი
ყოველივე ეს აჩივს, ენათს მხილთ, ნუსხაველის ნაწილის ყარბად
გაგებობსა და, მეორეს მხილთ, მკვლევარის უცნაური ფანჯარის ნა-
ყოფი. მაგარიტობათვის ავიღოთ შემდეგი ორი ცაეპი:

21. ვთქვა მოყვნილობა პიჩვილი და ცომი გვიანთა მენათა,
ძნელად სათქმელი, საჭინო გამოსაგები ენათა.
იგია საქმიე საბეო, მომყვმი აღმაფიენათა;
ვიწყა ვუღებინს, თმობამყა პქონრა მინავართა წყენათა.

22. მას ენათსა მოყვნილობასა ჭკვიანნი ვუჩი მიხველებიან,
ენა დაშვნიების, მსმენლისა ყუჩნიყა დავადლებიან.
ვთქვენ ხელმანნი ქვენანი, რომერნი ხონყთა ხველებიან,
მანთ მახვე პბაძვენ, თუ ოღეს აჩ სიძვენ, პონთ ბნელებიან.

პ. ინგოროს ვახუშტის მიხედვით, რომ აქ მოყვანილი მეორე ცაეპი დაუნე-
ნია ენთ ყარბისმქნელებს ნუსხაველის საწინააღმდეგოდ, ხოლო პიჩვილი
ცაეპი კი მეორეს — ნუსხაველის დასაყარავად. მაგნიამ ორივე ეს
ცაეპი წაჩმთადგენს ენთ განუკვეყნელ პოეტურ ფიგურას, ეგვიტონობე-
ბურ პაჩადღებობს. რომელიც მთხრა, რომ ამ ენათ პოეტური ფიგურის
მეორე წაწილი დასწეჩა უმად ენათა პინმა, ხოლო პიჩვილი კი შემ-
დგს სხვამ? აღმათ პიჩვილს იმერი პქონია, რომ მის მიერ თავმოებ-
მერ პოეტურ ფიგურას თავს მოაბაძრა შემდეგ სხვა, მისი მოწინააღ-
მდეგე ყარბისმქნელი! გაუგებრობის მოავაჩი მიბეტი ის აჩივს, რომ
პ. ინგოროს ვახუშტის აჩ ესმის სწორად ნუსხაველის ღეჟსიკა. მაგარიტად,
სწიქონის "ვთქვენ ხელმანნი ქვენანი, რომერნი ხონყთა ხველებიან"
ის ასე გვიტანგმის "ახად ქაჩოღებე" ["ნუსხველიანა", 54]: [ხ-

ლო! ხოლოცებს მოცნუნობას მე ვუნდებ მდებარს, ქვენა |გნიძნა-
ბას!." ამგვანად, სიყვავა "ქვენანი", "ქვენა" პ.ინგლოყვას
გაუგია თანამედროვე მნიშვნელობით |მდებარე, უმნეო|. ნამდვილად
კი ძველ ქართულში და კერძოდ "ვეფხისტყაოსანში" ის ყველგან
ნიშნავს ქვედას, მიწიერს. მაგალითად "ქართლის ცხოვრებაში" თა-
მანიბს შესახებ ნათქვამია: "და ესევე აღებაძვა მუნასა მნათსა
ქვენა ესე მნათი." ბრძოლ მოყვანილ თნ ცაქში ვითი მეორესთან
დაპინისპირებულა სამეთ |მეყოფილი| და ქვენა |მიწიერი| სიყ-
ვანური; ეს დაპინისპირება პქმნის ვით პოეტიკური ფიგურას - პანარე-
ლიზმს, ამოცომ ან შეიძლება, რომ ის ვით აღამიანს ან დაეწინა.

თუ ჩვენ მოვივიწიო ძველ ქართულ სიყვავას, რომელსაც ახლა სიყ-
ვად სხვა აზრი აქვს, თანამედროვე მნიშვნელობით გაუგებთ, მა-
შინ "ვეფხისტყაოსნის" მშინააზრის შეიძლება სურთ თავდაყინა დავა-
ყვანთ. მაგალითად, სუნიქონები:

ოყო ანაბეთს ნოსყვავან, მეფე ღმრთისაგან სჟიანი,
მალარი, უხვი, მდებარე, რამქანი-მნავარი, ვშიანი.

ახე შეიძლება უთანგმნით "ახარ ქართულზე": "ანაბეთს იყო მეფე
ღვთით ნოსყვავან; ის იყო ბერნიერი, მალარი |სანმალარი|, უხვი,
მდებარე |მნედაყემური და ყოვლად წამმარანი აღამიანი|, მას მყავ-
და დიდი რამქანი და ბევრი ვშინი". |სიყვილი|.

სუნიქონი: "უბნძანა: წარით, პავლითა თავიშეა ნად დაპინორე-
თა", ახე ვადართანგმნება "ყველა მეცაფიერის ვახსნით" ახარ
ქართულზე: "უბნძანა: წარით, დაპავლიერებას თავს ნაცომ ანიდებთ
|სვიით და სქამეთ, სხვა ნა შეგნიგებათ ამ ქვეყანაზე?" |სიყვილი|.

პ.ინგლოყვამ ვინ დაამტკიცა პნორღში ვინყვით ცაქის სი-
ყვადზე.

გადავიღეთ წარინობის ეპიზოდებზე. ეს ეპიზოდი შესდგება

თარგმანი უკვე აღწერილია. აქედან პ. ინგოლოვას ნამდვილად მიუჩნევია მხოლოდ ხუთი [75, 76, 78, 79, 81], დანარჩენი ძვირი კი [77, 80, 82, 83, 84, 85, 86] ყარბად. აქაც უნდა ვთხოვოდ პ. ინგოლოვას: დავეხმარებოდეთ პოემის იმ ნამდვილიმე ათეული ძვირი ხერხა-ხერხიდან, რომლებსაც ჩვენამდე მოუღწევია, თუნდაც ერთი ისეთი, სარაც ნაღონობის ეპიზოდი ან შეიყავს მისგან ყარბად აღიანივრე უკვე. ამგვარი ხერხა-ხერხებში ის ვერ მიგვითხოვს. დღევანდელურ-ლი კვლევა-ძიება, ვიმეორებ, მეცად ჩამოჩინილი მეყნიეჩება ანის ჩვენში; მონივრე ქვეყნებში კი საკმაოდ სიკვლევიანი ნაღონობის ეპიზოდის მსგავსი ნამ "დადგინოს", რომ ამით ის სამურამოდ დადგენს თავის თავის განიხვას მეყნიეჩთა ჩივნიდან. ნაღონობის ეპიზოდს ისეთი შესანიშნავი უკვე ჩივნიყავა,

77. უბნძანა: "მონა თარგმანი მორთ, ჩვენთანა ერიერთა, მძვირესა ფიხერესა მოგყმერთ, ისანსა მოგვანიმორთა, ნაკიავსა შედარაჩებრთ, ნახორესა დასთვარვირთა".

დაიწყო მოხვდა ნაღონძან ყოველნით, მინდრითა კირთა, —

← პ. ინგოლოვას ამით "ანის უკვეჩი ვულგარული, პინტაკორული სტილი ყარბისმქველებსა". ჩადა განაკვირთა, თუ ის "ინდო-ხაყველთ ამბავშიყ" ნახვრობს ვულგარულ დგვირებს. ან ჩანაჩიარ, ჩა პინტაკორის მიხვერით უნდა ვუკამათოდ ისეთ სკვლევიანს, რომელსაც ყარბი მგონთა ენანყლიანი ჩუხთაველის შემდეგი უკვე ამავე ნაღონობის ეპიზოდდან:

82. ენიძანეჩოსა თუ "მე ვკომო", — სიყირთ ეუბნებორებს: ამხანაგობრებს, დაღობრებს, იქით და აქათ დგვირებს; მეჩმე მოვირებს მონანი, ჩამე მას თანა მყვირებორებს, უბნძანა: "თქვითთ მანთარი, ჩვენ თქვენიგან ან ქვენიგებორებს!"

მაშასადამე, ვერც ამ ნაღონობის ეპიზოდში დაამუკიყა პ. ინ-

გონივრულად ვუჩუქნით ცაგუის სიყვარულს. დანიშნა ეპილოგი.

ვიღნი ეპილოგზე გარდავიტოვებთ, ან შეიძლება ყუჩადღებდა ან შევანიჭნით კიდეც თნ ცაგუში, რომღებსაყ პ. ინგონიყვა ამახინჯებს. პინველია სახერგანთქმური ცაგუი "ვა, სოფერო", რომღის პინველი სუნიქონს "ვა, სოფერო, ნაშინგან ხანი, ნახ გვაბნიუნებ, ნა მნი გჭინსა", იხ ამგვანიერ კითხულობს ენთი რომღელიდაყ ხერნანეინის მიხვევით - "ვა, სოფერო, ნაშინგან ხანი, ნახ მაბნიუნებ, ნა მნი გჭინსა". პ. ინგონიყვა ვეჩ მიმხვედა, რომ ხერნანეინი, რომღე-საყ იგი ემყანიება ამ შემთხვევაში უკიდეხეხად ამახინჯებს ამ უღ-ღესი მიწაანის მიმყველი სუნიქონს. ნუსთავუღის გენიო აქ იღის მიუნ-ველთვე სიმაღღებე: იღამიანის უმნიქონის, მის თანდაყოლიერ უბერე-ნიქონსა და ცანჯვას იგი ამ ცაგუში იგვისახავს ღიღოსოფიური გან-ბოგაროებით. პ. ინგონიყვას ნგდაქუიით კი აქ დანიშნავი ნადაყ პი-ნიერ მნიუნვამე [ნახ მაბნიუნებ, ნახ მაღნიორღებო], ნის გამთ მოღე სუნიქონს კომიკური ეღფიერი ეძღევა. პ. ინგონიყვა ნანიმოღეგენღად ამახინჯებს "ვეფხის-ცყაობსანს".

მეონე ცაგუი, რომღეშიდაყ პ. ინგონიყვას მეუფანია საკვინიველი უველიება, ნინაღღღეგ ყვეღა ანსეზური ხერნანეინისა, გახღავთ "ამ საქმესა შემონმეღის", რომღის პინველი სუნიქონი "ამ საქმე-სა შემონმეღის დღ-ნოსი ბნიქენი, ემნიოს", მახ ასე მეუყველია - "ამ საქმესა შემონმეღის მე ღივანი ბნიქენის ემნიოს". პ. ინგონიყ-ვას აბნიოთ, აქ ნუსთავუღი იხსენიებს თავის თანამეღერივე პიღესი ესპანელი ანიბის, ემნიოს ნიგნს "ღივანს". ნუსთავუღი იყნობღა ღიღიღესის და თმანი ხაიამს, მაგნიამ თავის პიღეში ან დანესა-ხვეღიო ისინი ანსაყ; ემნიო და მისი ღივანი კა საქანივეღელში პ. ინგონიყვამღე ანიავის უხსენეზიო. განა მეხადღებღიო თუნდაყ ენიის სუთით დავუშვათ, რომ ნუსთავუღის ეს სნიუღადე ყყნობი პიღესი ან სუთინორა, ან, მიოთ უმეყყეს, ეხსენეზიო სარმე? ვეფხის-ცყაობ-

նոն ժշղըր թքըրըրհյծո, մառ ժոհոն Յ.ոնցտոհոսըրհյ, Յըրհն ըաՅա-
 հաշոՅըն ջհաժալոյոն թըսաճըծ. մաջհամ ժըոժըըճա, ~~այ ճհա~~, հոժ
 հըստաճըրն թըոհոըրա հոլըրըրոն աժըրհո թըճաժըճա: "ըոջանո Յհժը-
 նոն ղըհոն"? ահաշոտահ թըմոճըրըրաժո. ղըս ոժան ղըճըրհոժըրա, հոժ
 հըստաճըրն ղոյըրա: "սաճը լըրհոն աշտանըրոն", համըրըրաը ոն
 ցոյըրըրոն աժըրհոըր ոլըրոն - "...լըրհոնա աշտանըրոնա", ահ
 "աշտանըրոնա լըրհոնա". աժըրհոըր թըր յո հըստաճըրո աճընըժըր
 ղըհաճա ըա ժոն ըոջանն, ոն թըժըրըրհոհոըր ջաժահոտաճըրա հոհաըր-
 ճան: "ըոջանո Յհժըրոնա ղըհոնո", ահ "ըոջանո ղըհա Յհժըրոնա".
 ջանըրա աժոնա, "Յհժըրոն ըոհոնո". Յոյժաժո թըոհոյքըրհոյ ահոն
 մոճընըրըր: "աժ հալըժըրա ըաժահըրնա Յհժըրոն ըոջոնն ջապըճա-
 ղըժն. մաժահաժաըր, Յ.ոնցտոհոսըրհյ "ըոջոնոն" հալըրաըր ալըր "ը-
 ջանո" ղըրա թըոլըրոն. մաջհամ հալըրոժ ահ թըոլըրոն, հա ըալըրոն?
 ըոջանն յո ահա, թըր ըաճընըրա Յ.ոնցտոհոսըրհյ յըժըրըրաճ թըոլըրոն
 "ղըրըրոն-լըրոնոն" լըրըրըրա ըա տանալ ըաոնըրըրն թըրոլըրոն, հըստա-
 ճըրո հալըրոնըրըրոն ջաժըրըրոն ըրոն, սնոհըր աժ յըժըրըրաժըր ոնջա
 Յաըրաըրոն [հոլըրոն].

Յոյժոն հըրըրըրըրոն ղըրըրըրըրաճ Յ.ոնցտոհոսըրհյն թըրըր ղըրո
 թըրըրոնաժըրոն թըրըրըրըրաճ թըրըրըր թըրըրո. ղըս ահոն լըրըրո "լըրո-
 ղըրոն ըրհոնա", հոժըրոլըր ման հըստաճըրոն մոյըր ըանըրըրաըր
 մոյըրըրըրա, ըանահըրն ոտնն ցաըրոննթըրըրըր թըրահըրն. աըրանոժը-
 ղըրա, հոժ, հոլըրոն յըրըրըրըր, ոնըր ղըրըրըրըր, հըստաճըրոնաժըր
 Յ.ոնցտոհոսըրհյ սնոհըր ոժ լըրոն ոժըրըրըր, հոժըրոլըր ցըրըրաժըր ղըրո
 ըանըրըրըրա ջհաժալոյոնըր. լըրըրոն ոտնոյըր լըրոլըրոն Յոլըր ման
 թաշոն ջըմոյըրըրոն մոնըրըրոն թըրըրըրա: ալըրն - "մոժըրըրըր",
 "հալըրըր", "թըրըր-ժանըրըր", "ջաժըրըրըր", համըրըր-
 ղըր յո ղըրա ոլըր - "հանըրըր", "հալըրըր", "հոհոն ժ-
 հըրըր", "ըրահաժալըրըր". հաըր, հոժըր հըրհանըրըրոն հաճա Յ.ոն-

გონიერად, რომ პოეტის ეპილოგი ერთ-ერთი სახეა შეხვედრებს,
 ან თუთ ეს ერთი სახეა ამ სახით იყო წარმოდგენილი? ვიმეორებ,
 ის ბეჭეტი დაქანაობის ხერხედიანობის შეხება, მაგნიამ ანაქანი ან-
 განიძს მათ ან უნევის; უფესეს ადგენს მხოლოდ იმის მიხედვით,
 თუ რა უფრო შეუფერება მის პირად გემოვნებებს და აგნიოთუ მის მი-
 გნ შეთხზურ ნუსთავების მსოფრმხედველობასა და მითგნაფიანს.

ყურადღებებს იქვევს პ.ინგონიერად მთელი ეპილოგად აღიანიებურ-
 ცაქში ერთი განემოება. იგი სიყვავს "შუქთა-შანიებრად" ამგვანი
 ხამგასმით წარმოდგენს - "შუქთა - შანიებრად". ამას იგი შემ-
 დეგ შენიძვნას უკეთებს: "თუთ სახელი თამანიას - ამ სენიოთის
 უფესესი ვადმოყმურია მმა სიყვავათით: "თამანიის სახელი შეენიო-
 ბურია მშის შუქთან: შუქ-თა შანი-ებრად!" ნამდვირად თამანიის
 სახელი ამ ცაქში უნდებდა ანა მშის შუქს, ანამერ მანს ["მანიას
 შანიებრად"/, მაგნიამ ამას თავი დავანებოთ. სანიუნიესთა აქ, როგონი
 პ.ინგონიერად კვლევა-ძიებისათვის დამახასიათებელი მოვლენა, სი-
 ყვებობან ისეთი ყადკურელი შვენიების გამოყოფა, რომერნიყ ერთად
 შეკნიებინი, ამა თუ იმ სახელს აღნიშნავენ. უფების-ყვანისის
 ყოვერ გვერდზე და თითქმის ყოვერ ცაქში შეიძლება აღმოვანიწოთ
 ან შიგნი სიყვავებში, ან ონი სიყვავის საბლვანზე ისეთი ბგენიები,
 რომერთავან ესა თუ ის სახელი, ან რაიმე სიყვავა გამოდგევა. ეს
 მორიანად შემთხვევის ამბავია. მაგადითად, თუთ ამ სენიოქონში
 თამანიის გვერდით მოხსენებურია ფანიურად ვილავ სავერ: "და-სადრე-
 თს შუქ-თა შანი-ებრად." უფების-ყვანისში ამგვანადვე ერთგან
 მოხსენებურია კათორიკური ეკლესიის ყნობილი რეფონმატონი კარვინ:
 "შეფუთ, ესე თათბინი მომკარ - ვინ დამინუნობა!" [852]. კან-
 გია, რომ პ.ინგონიერად ამ სენიოქონისათვის ვინ მიყვანიდა, თანიემ
 შეიძლება მანიქვევრების მაგონი ნუსთავებისათვის კარვინისცობა
 დაენამებინა [სიყილი]. მაგნიამ ნუსთავების გენიარეზი მოხსმჭვი-

ყარობა თქვენ კიდევ უფრო გაგაძლიერებთ, თუ გეწყვეთ, რომ თავის
 მოქმადი მან მოხსენებელი აქვს "ერეტი" [ჩუბთაველი ^{სახელი} ~~ყენის~~, რთუ-
 ნაყენის და ხელმწიფის ინსტრუქცი], აი ეს ადგილი [1251]:
 "მან მგდა დასვა იგი მბე ღინი მჭეწიყვერთა გულისა" [სიყილი].
კოველიძე: ნებსიგისათვის, თუ შეიძლება, ამხანაგო კონსტან-
 ტინე, ძალიან გვინდა, რომ გულისყუროთ მოგონებთ, მაგნიამ ჩვენ
 ვთხოვთ ილაშინავთ იმ განკვეთე მუხტეების შესახებ, რომელიც
 ამ მომხსენებელმა დაასახელა და ნუ იხუნჯობთ. კანგი აღან ვით-
 ხუნჯებ და გეყვი შეძრეგს [იღებს ხელში მ. ინგონოყვას ნიგნს
 "ჩუბთველიანას"]. ეს ანის მოელი ჩვენსი ქანთელი რთუნიდაყენის სინ-
 ყბვილი. მან შეძრეგ, ჩაყ ქანთელი ან-შანი მოუგონით ქანთელ ენა-
 მუ ან დაწვილია ამაზე უფრო კუნიომელი ნიგნი.

ამს. კოველიძე: შინაყესეს ვაყხადრებ ამნაინ გამობვრამე.

მე ჩემი საბუთებით ვსძობ და ვანადრევი მ. ინგონოყვას, ჩო-
 გონყ "უეფინს-ყვათსინს" მკვერევიანს.

მ. ინგონოყვამ აქ გამთქვეყნა ენთი "ყნობა" იღეთი სახით,
 თთქის მან დინამიყოთ ააფოქა მოელი ჩემი ნამწმინ. ეს ვანდავთ
 ამშავი გ. თუშანიძეების შესახებ: თთქის უაქმი [161]:

161. შეწყა იუი, თინათინის სხივი მბესა უაღნიესობს;

გული ჩემი ვააბვედ, იგი ჩემზე უაღობს, კვესობს.

ან გიყხადრებ დაფანიესა, ვაბჩქე, ჩაყა უმქობესობს:

მოწათათვის ბნიძანებულის აღსნიყრება სყუდაე ნესობს.

რომელიც მე ჩემს გამოყემაში შევიყვანე, დაუნეჩია გ. თუშანიძე-
 ვილს მე-19 საუკუნეში. ვანვიხილეთ ეს საკითხი. ყარბინსმქენილობა
 გ. თუშანიძეებს შინვერად დასწამა ა. საჩინაქიძეებმა [იბ. ძველი სა-
 ქანთველი, მეოთხე ყმი] და მ. ინგონოყვაც თავის ბნადრეშაში იმის-
 ვან გამოილს.

თავადი გოთჩვი თუშანიძეილი, მე ინაქილსა და გოთჩვი მეფის

მდივანის ეგნაფე თუმანიშვილისა, კავარდინი და სუაფსკი სოფლები, თავის რწმუნებულის მეფად განათლებულ პირი იყო, მნივნელობა და დიდი მოყვანილი "ვეფხისტყაოსნისა". პეტრე რამაძე მის შესახებ სწერს შემდეგს: "თუმცა იყვნენ წიგნნი ვეფხისტყაოსნისთჳთ ხშირი სიყვარულითა შინა შეჭრილი და ხელწერილითა, განნა ფილიპოვი და ანდრე სხვათანი, ამისთვის მისეულად გულის მოგონება თავად სუაფსკის სოფლებს და კავარდინს თუმანოვს გოთი ეგნაფის ძეს და მოუძოვა უძველესი წიგნი "ვეფხისტყაოსნი" კრძალთა ანუ უკანადა და ესე მე პეტრე ყანიშვიან რამაძემან მიახრებთა შინაითა და ღვანის დაღობითა მუნით განდგომისნი იან ვინის ა-სა დღესა, ჩუკ-სა წერსა."

პეტრე რამაძემე უმად გ. თუმანიშვილისათვის "ვეფხისტყაოსნი" ვადანსწერს ვახუშტისეული ნედრეულიდან უნაშობდა დავით ნუქციანი; ამ ახლში გ. თუმანიშვილმა შეიღწა სოფლით სანჯეშის შესავსებლად 17 წელი და წიგნი უძღვნა უნა თავის ნაყნობს შინაი ქობულთისას. თნითი წლის შემდეგ დაბეჭდულმა ქობულთის ქარმა, ვით თმ და გოთი თუმანიშვილის პატივსაცემად, განაყბად, ეს 17 წელი თვითონ გოთი მიუძღვა ნუსტაყელის დაწერილთ. დაბეჭდულთ უმეყანი ქარის ამ სწილად ანასთივეთ უნაბ დაყენებთ ა. სანაქიშვილი, რომელი გაშვავებით დაგებდა "ვეფხისტყაოსნის" ყველსი ყარბისმქნელობის კვარს, და ჩანჭორა ხელი გ. თუმანიშვილს. შემთხვევებით 17 წელიდან 6 შეფანილია შიგნით ყველსი სხვადასხვა დღეობას, 11 კი ბოლოში უნად. ხუთი ამ ექვსიდან, სანაქიშვილის ამით, თუმანიშვილს შეუთხმავს წინანდელ 189-176. | ყარბისმქნელობა შიგნი იმავე დღეობებში ჩანთელი ყველსის მიხედვით, ბოლო შეექვსე კი... და აქ. ა. სანაქიშვილი უთმე პირდაპირ იჭერს გ. თუმანიშვილს სიყარბში. ^{სწილად} ნამდვილად კი სწილად ~~ქ~~ მკვრილი თუმანიშვილი იჭერს ყოყბად სანაქიშვილს, ამ შეფისმეფად გონე-

შა მებლურად მკვლევანს, რომელიც "ვეფხისტყაოსნის" ჩამდრეკილ
 ახეული ურავთ ჟღერი ქვაბუანგისებრი ნიღბივითიდან! ყარნისმენე-
 რების ნახვადვად გამოყახება. მერქვესე ჟღერის მესახეშ სანიჯო-
 შვილი სწერს, რომ ვითამე მისი მეთხმვის რის თუმაწიშვირს მისა-
 შაძი ჟღერი აწი მქონია და მანთო თავის ნიჭის ამაწი დანიშნირს
 მეუთხმავს იგი; მაგწამ 60 წლის შემდეგ ქანთველიშვილის გამოყ-
 მის კობისად აღმოაჩინა იმავე ხანივემის შემვესებო ჟღერი [X1586
 ჩემი გამოყემო], რომელიც ნამდვილად ნუსთავებს ეკუთვნის. აბ-
 რა, თუ შევადრინებთ ვითამე გ. თუმაწიშვირის მიუჩი შეთხმულ ჟღერს
 ნუსთავებთან, ჩვენ გასათყარი მსგავსებან აღმოვაჩინოთ მათ შორის:
 შინააჩი მათი თვქმის სავსებოთ ეწოთ და იგოვეა, იმაწით და
 ამაწით რომსვესანი "განიდახვება" უბნიორან და თავყანსა სყუმს იწ-
 რათ მეფეს წაჩირს. გაშორის, რომ გომივი თუმაწიშვილი ყოტლა
 ვვენიადრესნი აღამიანი: ჯეი ეწოთ მას მოუნახავს ხანივენი, სა-
 რაე უქმს ნუსთავების მიუჩი დანიჩილი ჟღერი უწდა მკვლევროდა, მე-
 ჩი შეუთხმავს ამ ხანივემის შესავსებო სეჩოთი ისეთის გვეთამხილათ-
 ბოთ, რომ მისი შინააჩი სავსებოთ დაეშახვა 60 წლის შემდეგ აღმო-
 ჩინილი ნამდვილად ნუსთავების ჟღერის შინააჩიწი აი ამვესანი
 მდამჩევი სანიჯოშვირსა და მის მიმდრეკეშს ისტორიულ-ლოტრინოტრე-
 რი კვლევა-ძიება მგონიათ. უხადმე უხადრესია, რომ ეს თწი ჟღერი
 ეწოთ მეწინის ვანიანსე ნანიშო-რვეწენ, მსგავსად ბევრი სხვა ჟღ-
 შისა შოქმის სხვადახვა ხელნაწერში. გომივი თუმაწიშვირს მათოდა
 მქონია, რომისე ამას შეღრი დანიბე ვაღმოვეყუმს შოქმის ჩადე
 ძველი ხელნაწერი [ამას აწი სანიჯოშვილი უანიშეოტს] და ეს 17 ჟღ-
 ში იქილან ამოქლოა. ამასვე აღახვეწეშს ზოლოში მოყანილი 11 ჟღ-
 შის შინველივე ჟღერი [მომყავს სანიჯოშვირის ნიჩილიდან].

მუწით ვავმავსეს იწოქოს კავნი ამბავთა მუნეველად.
 მესთვადეს მოვადეს წაჩიღე, მომყავსეა თვისი მბველადე.

ուն ջրին ձգվեստ սահա թա, ջրհսա յոնամո մինջյրլաթ,
Մոն մոջջյգըծյո ոյջյնոտ ըլոնոտ թա լամոտ մոջջյրլաթ.

այ հիջն ցրհաթլըծա ջրթա մոջաթյոտտ ցրթխսոն ըամախոնթըծան
տհձան: մյ ^{2-ի} ~~2-ի~~ սրհոթոնմո սնդհոա դհոաթ "մծյջրլաթ", ջրթա ոյոն
սաթսաթյո "մծյ ջրլաթ", մյոտտեյ սրհոթոնմո թջաթյն "թլոնոտ թա լա-
մոտ մոջջյրլաթ", ջրթա ոյոն "թլոնա թա լամոն մոջջյրլաթ": մամախա-
թամյ, տյ զն սրթյո յոծյրլոյոնսաթյոն հյթթծյր իջրնանդհմո հանդհո-
լո ոթնյծոթա թ. տյմանոմջոլոնսաթյոն ահա հոջոհոյ թարամնդհոլոն, ահա-
մյթ հոջոհոյ աջսրհոն մոյհ, ոն հաննդհոյ ման ըաթյմախոնթըծաթ.
սխաթ ⁸ ջր սխաթընոա, հոմ ~~8~~ սրթյոն ածջջահաթ ըամախոնթըծոյրլո ցո-
թոլա ոմ իջրնանդհմո, հոմթրոյ թ. տյմանոմջոլոն ձթոնոա իջրտ թա
հոմթրոլախալ ոն ոման ջրջրլաթ ածոյնդհոա. թահթա ածոնա, ջոնալ
ած սրհոթոն ⁹ հա մյ-19 սալյոյոնն զնա ձջոնոա, ոման ահ ոյոն ահյ
մյ-19-նա թա ահյ մանծյ աթոնթրլոլո սալյոյոնն զնոն մյսախթ
ահաթրհո.

յոթրյ զհոտ "սածյոտ" մոմյալն թ. տյմանոմջոլոն սաթնոնմթնդլո-
նոն ըանծմսլոյոյթըծաթ ձթ. սահաթոմջոլոն: ծոլո 11 սրթյոն ըանդհոլոն
տյմանոմջոլոն իջրոտ թանսխալյոյթը յաթաթթթյ թա հալոյրոնա իջր-
նանդհմոտ. մյհոյ հա ահոն այ ահահիջյրլոյթնոյո? 1927 Նյրն թամոմ-
սրթլոծա "մհոմամ" թամոնսյա յաթահա թոնմալոն "ջրթոն-սրթոնսան"
|թարաթթթթա ս. յալյածաթոն հոթաթյոնա| ոմջոաթաթ ջոնմյն տյ մյթթմհոն-
յոն, հոմ ած թամոյթթամո, յոյթոն զհոն տալն |"սրհոլոնսաթյոն
տալոն ածնոն մծոծա, տրյն ալտանթրլոլո ջամթո յոնջրլո!"| ալլոն ծո-
լոմո 15 սրթյոն. զն սրթյոյթնո հոջոհոլալ մյթոնջրյոտ թամոնհոյնո
հոթաթյոնան իթթթրլոն ըհոն. աթրա Նահմոյրթրլոնոտ ոնդոտ մթթոմահոյ-
ծա, հոջոհոյ ըաաթրոյթոտ թ. տյմանոմջոլոն ըհոն ոյոն: ջրթյաթ,
"ջրթոն-սրթոնսան" ածթամաթ ոմջոաթաթ սամոյահո Նոջնոա թա, մաթա-

რითაღ, მე უნდა ვადავუნიხინო იგი "შინაში" მიუნი გამთყუებულ
წიგნიდან; ვადავუნიხინო მეუბრანე პოემის ძველ ხელნაწიხს, ან
ბეჭდვითი გამთყუებას, და აღმოვაჩინე, რომ გამთყუებულა 15
ცაქში. მე ~~ნახავუნიხინო~~ ^{ხელნაწიხს} ავითრებ ქაღალდის, ვადავუნიხინ ამ 15 ცა-
ქში ჩემის ხელით, თუ წიგნის ვადავუნიხინ იქვე ან მეფორა, და თუნი-
ყვრის ჩავუნიხინო სათანადო ავითრებს. სწინს, ვ.თუმაწიხინო ამგვა-
ნად მოქყუვრდა.

უნიხინ სიყვით, აწივითაწიხინ საბუთი ან აწიხინობს იმისათვის,
რომ ვ.თუმაწიხინო ყაღბისმქწერობა მივანიხინო. მას მხოლოდ მე-
წიხინებში მეუწყანიო აქა-იქ წაკითხვებში, ამას კი "უწყბის-ყვა-
ბის" ახლანდელი მკვლევარნიხინო სწინიან. ვ.თუმაწიხინო, უნიხინ-
ნიხინ, იყო ქაწიხინო მეწყობა წინამე რივად დამსახუნიხინო თქანის
მკვლი; პიწივად მან დამსახუნიხინო კავარეწიხინო და სუაყვანი სიყვ-
ბიხინს ხანიხინო, რა თქმა უწედა, აწი ყაღბისმქწერობით. ყაღბისმქ-
წერობა მას აწიფინისთვის აწი სქიწიხინობდა, მიო უმეყვს "უწყბის-
ყვა-ბის" გაწიხინო, რომლის ყექსის წაწიყვნი, პ.დანიწიხინ მიწ-
მობით, მას თავად მეყბის მეყვად აწიხინებდა. უწყობა, ა.საწიხინო-
საყ თავის, წიხინო ამ საკითხის მეწახებ საკმაოდ დამსახუნიხინო
ან მიწიწიდა, რის ვამო იგი აწი გამთაქყუყვნი; დამეჭრეს მხოლოდ
მისი სიკვლირის მეჭრეგ.

დასახინურ, დამოლოგბის საკითხი - იწილ-ხაყვარობა ამბავის
საკითხი. აქ ბევრი ირამანიკა პ.იწიგთწიხინო იმის მეწახებ, რომ
პოემის ეს თავები უთომე სუხუთა და აწი მეუწყბინიხინო "უწყბის-ყვა-
ბის" საწიწი მხაყწიხინო რთინს. მე მეწიხინო განვავებო სწიწის
პასუხისმკვებობით, რომ "იწილ-ხაყვარობა ამბის" პოეწიხინო ხანიხინო
უწქვრად აღწევს "უწყბის-ყვა-ბის" თწიხინის საწიწი რთინს;
გაწიდა ამისა, მეწიხინო კავარეწიხინო ითქვანს, რომ რუხობა-
რის მეჭრეგამ მოელი საუკუნეების მანძილმე ჩვენ აწი გვხვრებდა

ამ თავების ზადარი პოეზია ნაწარმოებია: ვინც თვითნაშნ და ვინც
მით უმეტეს, აწიორ მეფეს ვინ მოყნაბავთ ჩვენ ამბუნად მხარეზურ-
სა და პოეზია იხვავთბით მუხარეგბურ ნაწარმოებს.

იმგვანი კითხვა პოეზია უქსეცისა, რომლიც ჩვენ აქ პ.ონვო-
როყვასავან მოვიხმინეთ, ახარი აწ აწი, მას საფუძველი ჩაყვანი
ჯინ კორეგ თბი საუკუნით ადრე საქნისყოანი ეწამდე საზენდნეთში
ყნობიღმა მთიღმა, რომელიც დიღის წანმავებით "ამასხნებდა პომე-
როსის პომეგბის სხვადასხვა ადგიღებს. გასური საუკუნის პინვე
ნახევიანი იმ გააფთნებური ბნობღების დროს, რომელიც გამაწოც
ფორღოგებმა ეწიომის სხვადასხვა ეწეყსეში პომეროსის პომეგბისა
და "ნიბღუნგების" განმეგმთ, ამგვანი "განხიღვა" უქსეცების ყად-
ბად გამოყნადებური ნანღღებისა პინღაპინ სისეგმად იყო გაღაქ-
ყური. აწ ჩახა სწენდა ამნაინი კითხვის მუხახებ ყნობიღ იწგ-
ღისური მკვღვანი შავაფი:

"გენმანერ მკვღვანთა შთის ბევი ფიქრობს, რომ იღიღას
მთიღროი ნანღღი სწენებით აწ მეფენებთან დანაწიგნებს; ის-
ნი თქვენ იმ სწიქონებსაჟ კი ვიწვენებენ, თუ სად დანწყო მემოქ-
მეღება ნაკღები ნიქის პოეგმა, და მეღვეგ იმ სწიქონებს, სადამ
მთხნობის ძაფი ისეჟ დიღი პოეგის ბეღში გაღავიღა. ამგვანი
კითხვა იმღენად სწიქენწიღა, იმღენად დამაკღებური თვითთ
კითხვისის ყვადებად გემოწნებასა და მსჯღღობამე, რომ მე აწი
კი განვიხიღავ ამ საკობს. მნავარი იმ ადგიღთავანი, რომღებს
გენმანერღი უღიწად სთვიღან, მე მიმანწიღა მუხანიშნავ პომიღარ".

ის ეწენიღა, რომელიც გენმანიაში "იღიღასა" და "თღისებას"
სხვადასხვა ნანღღთა სიყადების მკვიყებას მეღღებს, რომ გენმანე-
ღებს მსოფროი თმის დროს მიმავღებოდათ ისინი ამ თბს უწქეღად
მოღვემღენ. პომეროსის პომეგბს კი, საზოღოთ აწგანიშში, მათ ვინ
ჩამთაყადებს უწიქროი სწიქონი.

"ინტელ-ბაღაველი ამბავი", ამხანაგებო, ასე ვი ანი ანი მორეზუ-
ლი [უჩუენებს ხელებით] ძინითად უყქსუთან, ჩოგონი პ. ინგოროყვას
პგონია, ანიამერ გარაჭოზილია მახთან ამგვანად [უჩუენებს ენთმა-
ნეთმე გარაჭოზილ თოთებს]. თუ მოპვეუთავთ მას, მისი "თოთები"
ჩიება მიგნი უყქსუმი. პ. ინგოროყვამ ამ "თოთებს" შესახებ ვეჩა-
ფიჩი გვითხნია. მან მოთყვანა ენთ უბარეუკი შერაჩება: "გვენი-
უსი ლამეები" ბნიუსთვმა გავჩიქრდა. ეს შერაჩება არასუენებს მხო-
ლოდ იმას, რომ პ. ინგოროყვასაე "ვეფხის-ცვაოსანი" ვახვანგისურ
ჩერაქციამი დაუმტავნებლად მიჩინია. მას ვი უნდა დაემტკიცებინა,
რომ ეს ამბავი შერეველია პოემისათვის. ეს ანადოგია აჩე აჩებო-
თად აჩის სწინი: ბნიუსთვმა პეშკინის ამქანად დაუმთავრებლად ნა-
ნაჩიმოებს ამქანადვე მიბა გავჩიქრება, "ინტელ-ბაღაველი ამბავი"
ვი მოთავსებულა პოემის ვახვანგისურლი ჩერაქციის თანგებში
[ბოლო უაქები ვახვანგისა და ჩემს ჩერაქციებს აქვს ენთდა იგო-
ვე]. გარდა ამისა, ვინე შეყნიერე აჩიოვნებას შეჩვეულია, მან
ოყის შემევეგი: ენთ უნთილი თაქცი, რომელი ნაჩმოდგენს იშვიათ
გამთნაქლისს, ანი შეიქრება ისე გავაყოლადოთ, რომ მისი საშუა-
რით ავხსნათ მეჩიე უნთი თაქცი.

პ. ინგოროყვამ დაწვრილებოთ განიბილა აქ თავის მოხსენებაში
ჩემი პიპოთება ვანიანცების შესახებ და მოსამჩებანი ინტელ-ბა-
ღამებლად ამბისა და პოემის გმინთა გარდაყვარების განშემო, ჩასაე
ანიავითანი კავშირი ჩემს მიერ გამოყემურ "ვეფხის-ცვაოსანთან"
ანი აქვს. სამაგოჩოთ მან დემილოთ აუანი გვეჩილი ჩემგან ნაჩ-
მოდგენილ მთავარ საბუთს ინტელ-ბაღაველი ამბის ონიგინარობის და-
სამტკიცებლად; ეს საბუთი ის ნიშნები უყქსუის დოთ ნაჩილში,
რომლებიე პვერისბომბენ სარათ ნაჩილში მოთხრობილი ამბის აუყოლებ-
ლობას. შევეჩიერეთ გაკვირთ ამ ნიშნებზე. ნესვან-დანიგანი სწინს
უანიერს ქავუთის ყიბილან [1370]:

წარბი იწმინდა, მიმართე ანგე და ჩემსა მშობელსა,
მყენთაგან შეინჩებურსა, ყოველნიო ხერ-აღუქმნიობურსა...

მაშასადამე, იწმინდა უჭინს, იწმინდა ავიწმინდა მყენი.
განდა ამისა, ჩაკი გამთიკვა ჩემი შეკობვირან ამ სოფევის დას
ყვბის რისს, რომ პ.იწმინდა ან სოფლის ყარბად ქონიორებს ფი-
რონისა და აჩაბთა მეფის კანბე, მაშინ მას საქმე აქვს კიდევ
მთერ ჩივ სუნიქონებთან, რომლებიო იწმინდას მძიმე მრგომანიობაზე
მიგვიოთობებენ. ფირონის კანბე გარახდელი ქონიორის შემდეგ ავ-
თანდელი ეუბნება უჩიორს [1546]:

ვინ მყუროთგანვე იერისა თქვენად სამონორ შობილი,
ღმერთმან მუნამდის მინა მყისს, ვინ მეფემ იყო ყნობილი!
და შემდეგ [1548]:

ესეა ჩემი საწადი და ჩემი მოსანდომანი,
იწმინდა გნახო მონჭმური, საჯრომსა მედან მჯრომანი.
გვეჩყავე გიჯრეს მნათობი; პირი ექვთა მკრთომანი,
მეზნობრნი თქვენნი მოვესნენს, აჩვიან ჩნდეს მუნ მეომანი!
როსყვან მყის კანბე მთერი დიარფვი იმანობა უჩიორსა და
როსყვანს მუა ამავე საკობის განმემო [1634]:

უჩიორ მგვანდის ვანსა და იყვის ფოქისა მოთველად;
ავთანდორ როსყვანს წინაშე გავმავნა დასათბოველად.
შესთვარა: "შენი სობლე კმა ჩემად რბინად ყოველად,
მყენსა აქვს ჩემი სამეფო, ვიყო, მუნ მიგან მძოველად.
უყვბნი მოსნისს მყოდნეთა ყორნამან, ხეროვნიბამან,
ვრქვ, მოგყვს თქვენეა დარჩევა ჩემმან ჩახაყა ვნიბამან;
წავიორე, ავი ან მიყოს მე აქა დავოვნიბამან.

ამაზე როსყვანი უმასუბებს:

როსყვან მკადრა: "მეფემ ჩად ხანი ჩახაყა ჩიორთა,
ჩაყა გიჯობრეთ, იქმირთ, გასჭვიწყროთ, გაიყდორთა,

აუთანდორ თანა წამოგყვებს, წადრთ ~~წაქ~~წილთა დორთთა.
თქვენთაღ მცენთა და თნგულთა დაძფინებრით, დასაჭირითა.

ამის შემდეგ:

აუთანდორ ბნძანებს დაძქანთა ყოვლგნით მისთანა წყევასა.

აი ჩოვთი დაძქანის მოწყანა მან თავი [1640]:

მეძვანნა სპანი, ანაბუთს აღანა ხანდაძმურთა -
კაყი თხმთყი ათასი, ყველი დაკამმურთა;
კაყსა და ყხენსა ემოსა აბჯანი ხვანაძმურთა.
ანაბთა მეჭე მათთა გაყნთა ნაღვერ-ჭმურთა.

შემდეგ [1650]:

გაეძანთეს და წავიღეს ღია სპითა და ბანიგთა,
ცანიორ, ფირთნ, აუთანდორ თავითა მეყარ კანიგთა,
კაყი თხმთყი ათასი მევა ყხენებითა ვანიგთა,
მივღენ სამნივე გურთა ენთმანეჩოთსა მანიგთა.

ნათ უნდა, ჩოსთვის მიძყავს ჩამდრენიშე თვის სავარებე ეს უბანი-
მაბანი დაძქანი ცანიორს? ინდოთოს სამველარ, თავის სამშობლოს
გამოსახსნელად ხაფაელებისაგან. ეს გამოსსნა ხდებდა "ინდოთაფაელო-
ამბავში". ყოველივე ამის შესახებ პ.ინგოთოყვა გვიპასუხებს:
მეჩე ჩა ვუყთ, ბნიუსთვმა ხომ გაავჩმდელა პუშკინის "ეგვიპტის
ლაშვები"ო.

"ვეფხისტყაოსნის" დაბოლოების შესახებ უფრო დანვიორებით ვი-
დაპანაკვებ ჩემს საბოლოო სიყვავაში, ჩორესაყ დანანიჩენ თნაოთნებ-
საყ მოვყლმენ. ახლა კი შემოდრთა განვაცხადო დანამდრელებით შემ-
დრგო: პ.ინგოთოყვამ ვეჩ შესბლო ვეჩე ეჩოთ ცაეშის სიყარბის დაძც-
კოყება ჩემის ჩედაეცოთობით გამოსხურ "ვეფხისტყაოსნის" ჩაიძე
ამგვანის დაძკოყება აჩე აჩის შესადრებელი.

პოემის ყვესყოს დადრენის დროს მე ვბერმძლვანელობრი შემდრგო

მონაძრეობით: ნუსხაველის ნაწარმოების პირვანდელი სახით აღგვენა,
ჩაკი ღერანს ჩვენამდე ან მოუწვდია, აზხორეუყუჩად შეუძრებელია
ამჟამად; ყველა ხერხანე^{ნი} მოემისა უნდა მივიღოთ ჩოვონი ან-
სებური ფაქტი, და მათზე დამყარებით უნდა ჩამოყარებდეს ერთი
სიყუყუყუჩად უხანეუბი და ბოლოდასხურებური ფაქტი. ამგვანი პი-
ნიონის მიხედვით ანის დადგენილი გენმანური ეპოსი "თქმულება ნი-
ბერუნგებზე". გასული საუკუნის დასაწყისში ეს მოთმა ყნობილია
მკვლევარმა რამანმა შეამოკრა ერთი მესამედით 1800 სტროფით
ეს მის მიერ დადგენილი ფაქტი გახურ საუკუნეშივე საუკუნოდ ჩა-
ბანდა ისტორიას. "უეფხის-ყაოსნის" რამანი ანის პ. ინგონოყვა,
ჩომერი იხედაყ მოკლე ვახუანგის ჩედაქუიას კორეუ საშას სამოვი
ფაქტით ამოკლებს; განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ მას ან აღ-
მოაჩნდა რამანის გამბედაობა და ვერა სყემს თავის ფაქტს, რომ-
ლის დადგენის პინიონები მე ხემოდ სავშაოდ ვიყრად გავაყანით.

პ. ინგონოყვამ თავის მოხსენებაში განაყხარა: თუ შანორა დამ-
სკიყდა, რომ ვახუანგისეული ჩედაქუია ვიყერი ხერხანე^{ნი}ებოდან
წარმოშობილი შემოკლებული ფაქტი, მაშინ ჩვენ დადგებოთ კაფა-
სტროფის წინაშე. ეს დამსკიყებელია უეჭველად, მაგნამ ამით კა-
ფასტროფის წინაშე დგება ანა ნუსხველოლოგია საეჩოდ, ანამდე
პ. ინგონოყვა მხოლოდ, ჩომერმაყ ვახუანგის ღერის ყოვლად დაუ-
ყერიბელი პინველადობა იწამა, და ეს ჩწმენა ქვაკუთხედად დაუდვა
მავე თავის კვლევა-ძიებას "უეფხის-ყაოსნის" განშემო.

თავმჯდომანი დღევანდელ სხდომას დახურულად ვაყხარებ.
შემდეგი სხდომა 7 დეკემბერის საღამოს 7 საათზე
ამავე ადგილსწორია.

სხდომა დასრულდა რამის 12 საათზე. |.

მესამე სიყვავა

ამხანაგებო, 1926 წელს გამოვიდა "ვეფხისტყაოსანი" ი. აბულაძის ნივთიერი ნაწარმი. მან თავის მიერ გამოყვამულ "ვეფხისტყაოსანში" ყარბად გამოაყხარა მანამდე უღათ, ვახუანგისეულ ნივთიერი ანსეზური, ასეული ცაეში, ვითომე მე-17 საუკუნის ენით შეთხმული და ნუსთაველის სერიისათვის შეუთერებელი; ანავის ამის შესახებ ხმა ან ამოულია, მხორე მე შევეკამათე მას. შემდეგ, 1927 წელს დაიბეჭდა "ვეფხისტყაოსანი" ს. კაკაბაძის ნივთიერი ნაწარმი; მან მოქვეთა ვახუანგისეულ ნივთიერას ბორძი მთელი თავი ["ქონილი ავთანდრისა და თინათინისა ანაბთა შეფისაგან"] და გამოაყხარა იგი ყარბად; ანე ამის გამო ამოულიათ ხმა, მხორე მე შევეკამათე მასაე.

ახლა გამოვიდა "ვეფხისტყაოსანი" ჩემის ნივთიერი ნაწარმი. პოემის ბორძი მე აღვადგინე ეგნეონორებური "ინერ-ხაყაელთა ამბავი", რომელიე შეიყავს დაახლოებით 70 ცაეის. ამის გამო თეხმე დაღვა მთელი ქანთელი თორორეგია და მისი მონათესავე შეყნიერებანი, დაყნიარდა ისეთი ანაჩვეურებნივი ამბავი, იღათთ ისეთი შეხლა-შემხლა, რომლის მსგავსი ქანთელი დიფინაყუნის ისყონიას შეოჩე ან ახსოვს. ვისაე შეუძლია გაითვარისნინოს მოგოჩით ჭეშმანიცეზათა დაღვენის ისყონია, ის მიხვდება, რომ ჩვენი კამათის საგანი ან უნდა იყოს უბნარე შეყდმა, ვაეგებნიობა, ან ცყური. ამკანად ეცყობა, რომ აე საქმე გვაქვს ნალაე დიე მოვლენასთან, რომელიე ძინიან-თესვიანად აჩეყვს აქამდე ანსებურ მდგომარეობას.

ჩემი მონინაალმდგენი ჩემთან ბნძორის დროს ან ენიდებთან ანავითანი საშუარებას. მათის ამნიოთ, მე ვანი თონმარისევი, მე ანგანიმს ან უნეე აკადემიკოს მანის, ჩემი კვლევა-ძიება თამისყუნია და სხვა. თონმარინმის შესახებ აე მოკლე მოგახსენებთ, ნარგან უფრო ვჩედაე ამამე მნიარდა კავშირის მიერ მონყობილ დისპუტეე ვილა-

პანაკე. მე ფარმარისედი ანა ვანი, ფარმარისეური შეხვედრება ხერო-
 ნებაზე ჩემთვის მიუღებელია სხვლიად. ვისაყ მე ფარმარისედი ვგონი-
 ვანი, მას უფუვერად ანა აქვს ნათლად წარმოდგენილი ფარმარისმის
 ნათბა, მას აღბაღა ფარმის ანალიში კვლევა-ძიების დანგში ფარმა-
 რისმი მგონია. ამის შესახებ აქ სიყვევას ან გავაგნიძელებ. კური-
 ბული აქ მხლად ის ანის, რომ ფარმარისეობას, როგორც მამაკვდინე-
 ბედ ყოფვას, მე მაყვედრის ვ. ბენიძე, გნამაყიკოსი უპინაყვსად;
 ხლად გნამაყიკა, როგორც მოგვხსენებათ, პინწავანდნილი ფარმარის-
 ში. კიდევ გასაგეში იქნებოდა ამხ. დურეჩივას შემოღავეება ამ მი-
 მანთლებით, რომ აქაყ ერთ პაყანა უხეჩხურობას ან მქონდეს აღგი-
 რი: აჩყერთი ქანთველი კინეკოსი უკანასკნელი ათველი წლის მანძი-
 ზე ან განიყდოდა ფარმარისმის ისეთ გავდენას, როგორსაყ თვეთ ამხ.
 დურეჩივას, ის ფარმარისედი იყო და აჩხებოთად ფარმარისედია დღესაყ;
 ფარმარისედი იგი, თუ გნებავე, ჩემს წინააღმდეგ გაჩაღებურ კინე-
 კაშიყ: იკვლევს ნა გუდმოდგინეჩ ჩემი კვლევა-ძიების ფარმებს, ის
 აჩაყჩის ან დაპანაკობს იმის შესახებ, თუ ნა შედგეი, ნა შინაანსი
 მოიყანა ამ კვლევა-ძიებამ. ვანდა ამისა, აჩის კიდევ ერთი გაჩე-
 მოება, რომლის ყოფნა, თუ ვ. ბენიძისათვის ანა, დურეჩივასათვის
 მანის ყოველ შემთხვევაში სავადლებულა: დღეს ჩუხეთში კლასიკოს
 პოეყების საუკეთესო ჩედაქყონებად ითვლებიან სწონედ ყოფილი ფარმა-
 რისეები [ხმა-ყოფილი]. მე აჩყ ყოფილი ვანი და აჩყ აჩხებული. დუ-
 რეჩივამ უნდა იყოფეს, რომ პუშკინის თანამედროვე ჩედაქყონი აჩის
 ყომომევისკი, ექვსეომიანი დეჩმონყონის ჩედაქყონად გამომყემლობა
 "აკადემიამ" - ახლახან დანიშნა ვიხეჩბაუში, უკიდურესად მეშანყ-
 ხენე ფარმარისედი, ყონიანთვი ჩედაქყონია აგჩეთვე პუშკინისა და
 სხვა მისი დროის პოეყების. ამჩივად, ეს ხმარი ჩემთან ბჩიძლამი
 ან გამოდგება, იგი ქანქამში უნდა ჩავაგონ ჩემმა მოწინააღმდეგეებმა

შემდეგ, ჩაყ შეეხება აკად. მანისადმი უპატივმოყვარეობას, ეს ისე
 ან ვახდავთ, ჩოგონი აქ და სხვაგანაყ ვ. ბერიძემ გაუწყათ, ან ჩო-
 გონი ამას ამხ. დედუჩავა "კომუნისტის" ფუნქციებზე დაბეჭდილ წერილ-
 ში აღნიშნავდა. აკად. წ. მანის დიდი ღვაწლი მიუძღვის "ვეფხისტყა-
 თისის" განმეომ წარმოებზე კვლევა-ძიების დანიშნით, უკეთ რომ ვთქვათ
 მის საერთაშორისო ახსანიებზე გამოცანის საქმეში, მაგნიამ აქვს
 მას შეყდომები. წ. მანის ყოველთვის შესწევდა საკმარისი გამბედაო-
 ბა ამ თავის შეყდომებს აღიანიებისათვის, მხოლოდ მისი მოწაფეები
 ვინ იჩინდნენ ამ გამბედაობას და მასწავლებლის აზრი ისე მოწყავდათ
 ამა თუ იმ საკითხის განხილვის დროს, ჩოგონი ეჭვიმუცანელი საუბოი
 და საბოლოო აჩგუმენცაყი. აი ჩემი წიგნიდან ის სიყვეები წ. მა-
 ნის შესახებ, რომლებსაყ ჩემი მოწინააღმდეგენი ხერზე იხვევენ:

"შემოხსენებზე ჭაგათა სიყარბის საბოლოო დასაბუთების მიმნით,
 ი. აბურაძე სწენს, რომ "ყველა ბემონი თქმულს მხანს უჭერს წ. მანის
 ავტონიტყვილი მოწმობა ამ ხანათა ჩანაჩოობის შესახებ". აჩყ ეს
 აჩის საბუთი; ჩემის აზრით, უკვე დრო აჩის ვადაჭჩოთ ითქვას, რომ
 აკად. წ. მანის ავტონიტყვი "ვეფხისტყაოთის" საკითხში მისმა მო-
 წაფეებმა შეყისმეყად გაამვიადეს". ["ჩუხთავრის განმეომ", გვ. 36].

ჩაყ შეეხება ჩემი კვლევა-ძიების "ფაშისტური" ხასიოთს, ეს ძა-
 დიან ყუდი ამბავი იდაპარავა აქ ვ. ბერიძემ. მისი ეს განყხადება
 უფრო წააგავდა წაქყური კაყის ყვირილს მიმვედეთ, ყიდი მოკამათის
 აჩგუმენცს დადგენილი ტექსტის წინააღმდეგ. ფაშისტური აქ აჩაფჩიდა;
 მე უფრო სხვა ანალოგია მომდოლო აზრად, ჩოდესაყ ჩუხთავრის გან-
 მეომ ჩემი მუშაობის ხასიოთს ვითვარისწინებდიყ ეს მე აქამდის აჩ
 მოთქვამს და ახლა ვიყვი. ჩოგონი პოყვი მე მემარყვენე კაყად ვით-
 ვლები ქაჩოურ მწერილობაში. მაგნიამ აჩაფჩი ქაჩოურს მწერილობაში,
 მით უმეყეს კვლევა-ძიების დანიშნით, აჩ ვაკეთებზედა ისე ბოლშევიკურიად

ჩვენივე მე ვს წიგნი გავაკეთე /იღებს ხერში მის მიერ გამოყვამურ
"ვეფხისტყაოსანს"/. სარა, რამი გამოთხატება ვს ანარეგია? მე
მოვდი ჩუბთავრის სავითხთან ამ ათი წლის წინათ, სჩუდიად მოყ-
რეწეწედა. მრგს თვარეში გაუფანთავდა გავკვირვების გამთ, მრგმა
სიყილი დამაყანა. ვს ის დრო იყო, ჩორესაყ მე წავუკითხე ჩუბთ-
ვერის თვარეში, უბანიმანიჩ აუდიტორიის წინაშე, ჩემი პინველი
მოხსენება: "არეწენაყა ქანთუე შანიში და ვეფხისტყაოსანის
პრობლემა". მას შემდეგ მე ამ სავითხზე მეშაობა ან შემინყვეწი.
"ვეფხისტყაოსანის" ოფიყიარმა მკვერეწანებმა პინში წყალი ჩა-
ყენეს და სჩუდი დუმილით უმასუბებწენ ჩემს ყოვერ მოხსენებას და
დაბეჭდილ შინამას: ან მოვისმენთ, ან წავუკითხავთ, აკადრემიყნი ან
ანისთ. ვგონათ არბათ, ჩომ ბორას შამწიყნებობდა და გავჩუმებობდი.
მავჩამ მე სავმანისად დიდი ნებისყოფა აღმამაჩნდა, დაწყებური
საქმე ბორამდე მივიყვანე და ვს წიგნი, ჩემს მიერ დადგენილი
"ვეფხისტყაოსანის" ტექსტი, გამოვქვეყნე. ახლა კი რა მოხდა?
ახლა ყველამ ამოიღო ხმა, ყველა მეკამათება. ყველამ გამომეწიწიწიწი
ჩომ თუნიმე, აჩა თუ კითხულობწენ, დილის გუდმოდგინებით სწავლობ-
წენ ჩემს წაშინებებს. ჩაყ მთავანიჩა, ყველამ მიყნო. მიყნო, წაჩ-
მოდგინეთ ჩუბთვერელოგოის თუით ამერიკამაყ კი - პინო. კვერე-
ძემ: მან გუშინ აქ განაყხარა, ჭიჭინამეს მეუძილა მოვიდეს და
ჩვენთან ვითად იმეშაოს "ვეფხისტყაოსანის" აკადრემიყნი გამოყვამა-
ბეო. დიდ მადრეობას მოვახსენებ ყუჩადრეობისათვის, მავჩამ ამის მე-
სახებ ვიფიქრებ კიდევ.

ვითი ჩამ დანიჩათ განსავუთინებოთ სანყენად ჩემს მოწინააღმდე-
გეებს ჩემი უკანასკნელი გამოსვლებიდან პინესაში. მე განვაყხადრე:
"ვეფხისტყაოსანის" ტექსტი აჩსებოთად უკვე დადგენილია მეოქი.
ამის გამთ აყყდა მთელი არიამოთი. მე სავჩინოდ მიმანიჩა მიყნი

განმანათლებლის წინამძღვრება. რას ნიშნავს სიტყვა "ანსებობა" რეჟის განუხარებამი? ეს იმას ნიშნავს, რომ დადგენილად მიმართა მიუ ჟიქსის ანა ყოველი წვრილმანი. მი უფიქრობ, დადგენილია მოგ-მის დაბოლოება და მინავალი მოყვრობა, ეს ანის ანსებობა. რაუ შეეხება ანა თუ მანოლენიას, ანამდე ყარეველი სიტყვებისა და მოგ-ჯინ მთელი ფინანსების წაკითხვას, რა თქმა უნდა, ისინი ყველა ხერ-ნანუნიების ერთმანეთთან საბოლოო შეჯინების შემდეგ მოგან ურჯველად მიუყვრებიან, მაგნიამ ეს ან იქნება ანსებობა ჟიქსის დადგენის საქმიანი. ისიც შეიძლება, რომ მოგმის ჟიქსის კიდევ შეემატოს აქა-იქ რამდენიმე ჟაინი, როდესაც ხერნანუნიების შეკინება და მათი შესწავლა მოთავდება; ეს უკანასკნელი განუმოება მი გათვარისწინე-ბული მაქვს რეში გამოყვრის წინასიტყვაობაში [იხ. XXIX გვ.].

ყველად გააკვირვა და გააჯანა "უფინის-ყვარისის" მივერვანუნი რეშია შემოაღნიშნულმა განუხარებამ. მი რუსთაველის ჟიქსის დად-გენაზე ათი წერილადი ვმუშაობ, ისინი კი ამ ხნის განმავლობაში მოგი ხეოთნი ანსებს კითხვრობდა, მოგი მანოლენის წონებებს ადგენ-და, მოგი სხვადასხვა ჟიქსიკური რექსიკონების მასალას ამუშავებ-და. ახლა, როდესაც ყენწინაღუნია კომიყვრმა "უფინის-ყვარისის" აკარემიური გამოყვრის შესახებ დადგენილება გამოთვანა, ყველამ ხერები ახნია მალდა და მოწიეს ძახილი: ჯინ ანაფინი ან ანის დად-გენილი, ანაფინი გაკეთებულა, ყველაფრის რვენ გავაკეთებთ. ეს ან ანის მანთარი. ამას ისინი ვრინასოებს ვინ დაამტკიცებენ.

შემდეგ ამისა გადავდევნი მოკამათებში. მი შევეხები მხოლოდ იმ თქმენებებს, რომლებმაც ანსებობად განიხილეს სპიკოტი და რეში ნაშრომის საწინააღმდეგოდ რანიმი, ყოყად თუ ბევრად, ანგანიმგასა-წევრი მასალა წინამოადგინეს. ასეთებად მი მიმართა შრომ. ა. კ. მი-ნიძე, შრომ. კ. კუკელიძე და მომხსენებელი პ. ინგოროყვა.^{XI}

XI. რანსნიშვილის სიტყვა, სუნილობით გამოგზავნილი დისკუსიუმი, წა-კითხულ იქნა რეში საბოლოო სიტყვის შემდეგ და ამიტომ დაწინა განუნიღავენი.

ნაყ შვეხეზა ვ. ბერიძეს, მან უჩუქვდად ჩამდენიშე საყურადღებო
ენობნივი ხასიათის შენიშენა გააკეთა, მაგრამ ამის შესახებ შა-
სუხი ვაუწყი მნიშნაღთა კავშირის მიუნი მონყოზილ დისპუტზე, აქ კი
მას აჩაფრნი აჩსებოთი აჩ უთქვამს. |აღვიღოღან - ჯანაშია?| ჯა-
ნაშიასაყ აჩაფრნი აჩსებოთი და იმავე დროს აწგანიშ/გახანევი
აჩ უთქვამს; მას მე მხოლოდ ენთგან მოვიხსენიებ შემიღვეში წა-
ვიღო.

ყველაზე უფრო მეუფადი ჩემს მონინააღმდევგეთა შონის და ყველა-
ზე უფრო ძლიერი თავის სტრინში აჩის უჩუქვდად პროფ. ა. შანიძე.
აკაკი შანიძემ შესანიშნავად იყი გჩამაღვიკა. ეჭვი აჩ აჩის იმა-
ში, რომ მან გჩამაღვიკა ჩემზე უკეთ იყის. მე შეესაყ ვთქვინა:
შანიძემ გჩამაღვიკა იყის უკეთ, ვიდრე ის თვით ჩუქთავდმა იყოღა.
ამას ის ყოველთვის დაგვიმტკიოყებს თუ აიღებს "ვეფხის-ყყაოსნის"
ურაო ნაწილებს და განიბიღავს იმავე წესით, ჩა წესითაყ მან "ინ-
ღო-ხაღვიღთა ამბავი" განიბიღა |შემოღის პროფ. შანიძე - სიყიღი,
ღამი! იქაყ ყვეღგან ის აღმოაჩენს, თუ მეეს აჩა, ყოვეღ შემთხვე-
ვაში იმდენსავე ენობნივი ხასიათის აწმადიღებს, ჩამდენიყ მან
აღნიშნურ სამ თავში აღმოაჩინა.

ჩოღესაყ ჩვენ მთერი ჩივი ჭავშებინა და თავებინ სინამეღვიღის
თუ სიყადზის შესახებ ვკამათობთ, შინდაშინ უაღვიღოღა დაშინავი
იმაზე, იყო თუ აჩა ამა თუ იმ სიყყვაში ესა თუ ის ზგეჩა. მაგადი-
თად, პროფ. შანიძე ასახეღებს სიყვას "იხოქს" და აღნიშნავს, უღაო
ღვესღში ყვეღგან "იხოქს" გვხვეღებაო. აჩავითანი მნიშენეღოვანი
დასკვნის გამოღანა აქეღან აჩ შვიძღება; თუ ყვეღგან აჩის იხოქს
მაშასადამე აქაყ "იხოქს" უნდა იყოს. ვინყ ხეღნაწეჩებს იყნობს,
მან იყის, რომ აქ დამახინჯებულა აჩა მაჩღო ყადკეუღი სიყყვები,
აჩამეღ მოგჯეჩ მთერი გამოღქმეზიყ. ყოვეღი სიყყვის გასწოჩება

მე უფლებებს დადგენის დროს, უხადია, ან შეშეძლო. მაგალითად, პოე-
მის თავში დაბეჭდილი შაქვს "ფინშანი" ბოლოში კი "ფინშანი" უნ
შეუდგამა ანის, უნდა თნივვგან ეს სიფყვა ენთნაინად დაიწვიოს.
ყოფილივე ამის შესახებ ახლა აღვნიშნავ. როდესაც სიმფო-
ნიკა შევადგინე და დაბეჭდე. "ინტო-ხაყაელთა ამშავი" ბეჭდვის
თვარსამნიხით ახარვამინდა უფლებია: მაშინ = როდესაც ძინითადი უფ-
ლები 29-ქვი დაიბეჭდა, "ინტო-ხაყაელთა ამშავი" დაიხარაშა. მხოლოდ
მეორე ^{შეპოვოს} ~~და~~ ^{ნამდებნად} უფრო დაწმენდილია მეორედ დაბეჭდილი უფლები
პინვებზე. ეს დაწმენდა თანდათან გავნიძღვება. ზნისეს მიერ
მეორედ დაბეჭდილი ძინითადი უფლებშიაყ მინავალი შეუდგამა მოთხოვე-
ბა, რომლებიც შემდეგში გახსოვდა. პნოფ. შანიძემ ზემოთაღნიშნულის
პეკელ მეორე მაგალითი მოიყვანა კიდევ: ყველგან უფლებს უდათ
ნანიღში ანის "მოღაჩება", აქ კი ვკითხულობთ "დალოჩებურნი", -
დაშანიკია თავხანთის შესახებ, "მო" თუ "და". თუ ყველგან ანის
"მო" აქ შეიძლება იმგვანადვე იყოს, თუმცა ვინც დაშანიკობს "მო-
ლოჩებურნი", იმას შეუძლია სიქვას აგჩუთვე "დალოჩებურნი". ა. შა-
ნიძე მიგვიხატებს "ინტო - ხაყაელთა ამშავში" ანსებზე ენთ სიფყვა-
ზე "შაყანი" და აღნიშნავს, ეს სიფყვა ანუ პოემის ძინითადი უფ-
ლები და ანუ სხვა იმდროინდელ ძეგლებში ანა გვხვდებოთ, მაგნიამ რი-
გონი ყუთღსინდისიერნი მკვლევანი ან მაღავს, რომ "ვის-ჩამიანში"
იგი ენთგან იბმანება. დავანებთ თუ გნებავთ "ვის-ჩამიანსაყ" თავი.
მომხსენებლის ამით, ხადათ ხამი თავი პოემისა დაწმენდილია მეოთხ-
მეფე საუკუნეში; მეცამეფე საუკუნის დასაწყისიდან, როდესაც "ეფ-
ხის-ყუთსანი" დაიწვინა, მეოთხმეფე საუკუნემდე საქანთველოში ანა-
ფინი მომხდანი ღინსმესანიშნავი, ვინდა მოწოდებებს შემოსევისა.
ნუთუ სიფყვა "შაყანი" მთლადებმა შემოთყანეს ჩვენში?

მე ან უაჩუყოფ იმ როდს, რომელიც შეუძლია შეასწავლოს პნოფ.

შეინიშნა "უფროს-სწავლავნი" მანდრეგინსა და მთავრით სიყვარულის
დადგენის ხაქმში, მაგნიამ ეს ანსეზითი ან ანის, ანსეზითი
სტრუქტურა მთავრითა პოემისა.

პროფ. კ. კუკელიძე თავისი სიყვარულის დასწრით რეგიონალურ
განხილვით. უნდა მოგახსენოთ თნითვე სიყვარული განსწრითა პიესაზე
ხაქმით. განსწრითი პიესა "უფროს-სწავლავნი" უფროსი პიესა
უფროსი ხაქმით. ავტორმა უნდა ამ მიმართულებით, მაგნიამ
უფროსი 99% მანდრეგინსა განსწრითი მთავრით უფროსი დასწრით-
ხაქმის. აქედან. მაგნიამ პიესა უფროსი მთავრით განსწრითა მთავრით
ნუსხველდობით იყნო მხარეთი უნდა "ხანდაზმანი". ი. ანსეზითი მთავრით
პიესაზე განსწრითა დიდი ნიუხვიდან მანდრეგინსა მხარეთი თნი-
სამი. "ნუსხველიანამი" პ. ინსტრუქციას მანდრეგინსა აქვს მთავრით
ნიუხვი განსწრითანი, უფროსი ანისი მანდრეგინსა უფროსი დასწრით-
ხაქმის. თვით პროფ. კუკელიძე რეგინსა მთავრით თნი განსწრითანი
"არამბანი" [ამა დანი], "მოდო" [მოდო], "ქუჩანი" [ქუჩანი] და
"დავნი" [დავნი] -- ანსე უნდა მთავრით მიხარული ან ანის.

რეგინსა მთავრით მანდრეგინსა თნი მთავრით განსწრითანი. მთავრითანი
მთავრით ამ განსწრითისაზე მიმართული კონსტრუქციის სიუხვე; სხვა-
გვანად ამას უფრო ავსხსნით, აღნიშნავს განსწრითი თნი ანის ძნელად და-
ხარული. უ. ბენიძე უფროსი განსწრითი თნი რეგიონალური განსწრითანი
"მხნედი" და "კავისანი"; ამათ მთავრით უფროსი კ. კუკელიძე მიხარ-
ული სენს, მხარეთი სიყვარული "გამყარეთ" "კ" ან უნდა. "კ" თნი
სხვაგვან ან იქნება ახლანდელი შემთავრითი, ანსე აქ დანი, -- განსწრით-
ნიშნის ხაქმ ამ მთავრითანი ანსე თანი კუკელიძე ანსე აქვს.

პროფ. კუკელიძე თავის მხარით ნამდვირით განსწრითის განსწრითანი
უფროსი. უნდა მთავრით "არეხსა ხემა". თნი უფროსი უნდა:
"მაგნიამ მანი უმამანი უფროსი დასწრით აღნიშნავს ხაქმანი", -- მთავრით

გაუხარდნენ - "მაგნი მან ვმამან ყუყუბლით დამწვარ აღვისა ბე-
მან". კ.კვკელიძე მეთანხმება, რომ წინააღმდეგ ნაკითხვა მიუ-
ღებურია, მაგნიამ ანუ ჩემი გახსნილობა მოხსონს; მან გაკვირვებით
განაყურად: აღვის ბემ წიგნი უნდა დახვალსო. პრე.კვკელიძეს
პროცედურა, თითქმის აქ დამაჩინო მანდრა აღვის ბესა და მისგან დამი-
კური დანვას შეეხებოდა. "აღვის ბე" აქ მეტაფორაა და აღნიშნავს
იმ ყმის [ტანიღებს] წყნეუც წანს, რომლის ხიბნარულით ავთანდობს
ეკიდება ყუყუბლი, რა თქმა უნდა, ანა დამიკური. თქმნივს ამ-
ნით, მანდრა, ეს აღვიღი უნდა გამეხსნივსო, მაგნიამ ასე:
"დამწვა აღვისა სახემან". უნე ნუხთაველის პოეტიკას იყნობს, ის
დამეთანხმება, რომ ანაფინი ამის მსგავსი "უფხის-ყუყუბანში" ან
ანის სხვაგან და, მამახალამე, ანუ აქ შეიძლება რომ იყოს. მეორე
გახსნივსო, რომელსაც კ.კვკელიძე იწინებს, ანის - "მაგნი ნაყუარსა
პატიუსა მოყუყუბსო მე ნამი ყისა". ნამს რა პატივი, რა მწყხანება
უნდა მიყუარ, კითხულობს იგი. ნამი აქაც შედარებას ნამთადგენს
მხარე და ანა მწყხანების წყაროს: ნაყუარ პატიუს, სამაგნიო
მწყხანებას [წყხუანი ყუყუბა ტანიღებს], ეს დაგაფინევეს თავზე
ისე, რომელიც ის აფინევეს ნამსაო. ანისებობს მსგავსი გამოთქმა
"უფხის-ყუყუბანში" - "თუ ან გახსნიღდე, მაქობი, ბერი გათყუდეს
ბე ნამსა". ასევე უმანთებურად იგი 1117 ტაგში იწინებს ჩემს
მიერ შევანიღ სიყუარს "ყვიღობა"-ს [ფიღობის შავიღი] და გუთ-
ვანობს თავისას - "ყვიღობა"-ს. ჩემს გახსნივსათა შინის ვნთი მ-
მანდრა იმ თავიდანვე სავჭუოდ; დამეჭვლის შემდეგ, ეს უჭვი უფრო
განმანდა, უფინობიღი, შიდაგნიებს მან რომელიძე ჩემი მოკამათე,
თუ ვინა მეტეი. პრე. კვკელიძემ პინდაპინ დაადო მან ხედი -
ეს ანის "აღმნივს" ["აღამნივს" მეტიღი] 1002 ტაგში. ეს გახსნივ-
ბა უჭვივად მეტისმეტად თამამია, იგი ანდვევს ხსნი ნითმანს

|თუმიცა უაღრესად კეთილშობილია| და ახგთი ნამ ნუსთავებს ანი
სჩვევია, მაგნიამ პირთ. კვკვლიძემაც ვერ განმარტა თუ ნას უნდა
ნიმნავდეს აქ სიყვავა "აღამნივს".

კ. კვკვლიძის აზრით, ძინილად ფუქსუში რუმს მიერ პირველად
შეკანირი უნთი [371] ფაგში სიყვარებს ამჟკიერებს სიყვავა "ილ-
ყორიან", ნადვან იგი პოემაში სხვაგან აჩსად გვხვდებოთ, ანი
აჩის მანილადი - პოემაში შეიჩე აღგიღან უკითხულობთ: "მანი ამახ
მთიყვორიან", ვანიდა ამისა, ვავიხსენოთ მხგავსი ფონიის სიყვავი-
ნიმღერიანი", "ისმენიანი", "აფიანი" და სხვ.

"ისმელ-ხაყავრთა ამბის" შესახებ რუმ პირველ სიყვავაში განვსაყ-
ხადვ, რომ მისი მადრად პოეტიკი ნაწინმოგბი, მისი შესადანი
დუქსი -- შემდეგ სავკუნვეში ყნობილ ქანილვდ პოეტიკსაყ ანი მთუ-
ყია, და რომელი ყადნიისმერი შესდებდა მის დანეჩას შეიქი.
ამის სავასუხილ პირთ. კვკვლიძემ თავის სიყვავაში სთქვა: აღმათ ჭი-
ჭინაძე ანი იყნობს თვიმუნამისა და აჩილი შეფის შემოქმედებას, თ-
ნიმ ამას ანი იყვორიან. აჩა, მი ვიყნობ ამ პოეტიკს, მხორთ მათი
პოეტიკი ნიჭის შეფახებამი ანი ვუთანხმებნი კ. კვკვლიძეს, განსაკუთ-
ნივით კი აჩილ შეფის შეფახებამი, რომელიც კვკვლიძეს ამ ათმადე
ნდის ნინათ, რომელიც ვავიგონია, ნუსთავებში უფრო დიდ პოეტიკად
კი მიანიდა. "ისმელ-ხაყავრთა ამბავი" პოეტიკის სისწინებში უჭკვლად
აჩინის თნივ დახახებებელი შეფის შემოქმედებას; ეს ნაწილი
პოეტიკსა დანეჩილია დიდი შემოქმედებელით, იგი ამვიჩივებელი სისწ-
ინათ მიაქანებს "ვეფხის-ყვარობის" ამბავს თავის სენებნივ ფინადი-
საკენ. მი ნავიკითხავთ აქ თქვენ თნიდაყ იმ ნაწყვეტს, რომლის
გამახსნივბას პ. ინვთიყვა შეყვად თავის მოხსენებამი:

ისმელთს მიდა ნადვად მიენ მთა და დიდი ქელია;
აჩილა დამქანი ყსახა, ვსაკვირივდა, ველია.

Կահուր Նիժնա: "Մուսմցեա, յն տխրեցան հա ոմրոն!
ձրնց մուսուր ոմառցան, լմիսո զա տխրեցն ձրոն:

Կահուրոն Յեմանորո: "Մուսմցեա, յն տխրեցան հա ոմրոն!"
Յ. ոնցտուսյում տալոն մոնեցնցնա՞ն յնց ճանմանց: ցոնա խան տխրեց,
հա Յեցոմրոն, հա ոմրոն ցնը միտնրցն մց տխրեցան: Նամըրոնը
յո ձմ եկցցցցնոն յնհա խաչեցնոտ քնաբոն, կահուրոն ցրնեցնա ձցտան-
բորնա զա փոթոնն: "Ննա, մուսմցեա, մոտխանոտ, հա ոմրոն մամ-
բրցո յնըն մց տխրեց, ձմ քրոթցնո ճանսպրթրոն ընոն! "Յրցմոտ
հրցն մուցնմցեա ձցտանբորոն Յանքսն!:

1675. ձմ ըմբանոտ ցնախաչն յքըն հցմո Նիժնա յքցտանո,
ցնոնցը Յեցմնցն, ըաչնուսցն, Յրցյմցն ձնխանո փրտանո",
ձցտանբոր քաննա: "հա զ ցնըն տյմանո եկցցցնա մմրոտանոյ
ձաո, ցոտա մցկոտա, Նաչանցամո, մոնքրցն փրնոտա քրցտանո."

1676. ըադյաննցն խառնաթ, ճամպրթցն, ճահալթրցն;
քնցնոտ Յրննրցն քրցտոցնոտ, խանթրանո ձնքնրթրցն,
ցրոմանցնոտա ձքոմոնցն, միջնոթրթոտա ձն ճալթրցն;
ոցո փրթո հաոլիտրցն, լիլիտա զան քրոտ նրթրցն:

["քնցնոտ Յրննրցն քրցտոցնոտ, խանթրանո ձնքնրթրցն" Յ. ոնցտուս-
յցան ոնց ճալթրոն, տոտլոն կահուրոն, ձցտանբորոն զա փոթոնն խանթր-
ոցնորոն քնցնցնմց ճալթրննցն; Նամըրոնը յո ձի ոցրոննմցնա
խամբնացնոտ քնցնցնորոն խառման քնցնցնմց ճալթրոտա. եկցցցցն
"քնցնոտ Յրննրցն քրցտոցնոտ" խաչեցնոտ ձամյանագցնն հրնտաքրոն ձց-
տոնոն, հոմրոն Գձանց ձմնոն քըտ լիլիկցմո, լիլիկոն քնոն
ձրթոն նոն: "քրցտոցնոտ Յրննրցն քնցնոտ"।:

1677. Նոն մաչարնո ըանաչաոտ մառա՛ն մրթան ճահրթրոցն,
կահոնտա ճալթրոցն, մոլնոցն, համոմցնորցն;

მოაგებებს მხარდაკრულნი, მათ წინაშე მოახსმოდეს;
შეუბახებს: "ვიხსნი ხანით?" - პკითხებს, ხანსა ან დაბმოდეს.

1676. ინგოროყვა ამის შესახებ ამზობდა: რაცოდ ეკითხებიან "ვიხსნი
ხანით?" მათ რომ ვაიგვებს ვაჭრებობსაგან, ვისი ჯარით იყო შესეუ-
დი ინდოეთში. მამ როგორ უნდა დაეწყოს შეწყნობილი დანაჯების
დაკითხვა? ყხადია, პინვრდი კითხვა, რომელიც მათთვის უნდა მიე-
ყათ, ეს იქნებოდა "ვიხსნი ხანით?" ან "ვიხსნი ხანით?".

1678. მათ მოახსენებს: "სურნათ, ვანთ ყურად დაღონებულნი,
რამაზის ხერმნიფისანი, აქა დანაჯად რებულნი."
უხინძანა: "წადით, რეგვენსო, თქვენ რვენგან გაფიყებულნი,
აყნობეთ თქვენსა პაყროსსა: "მოვრენ გურითა ქებულნი."

1679. უთხარით: "ზინძანებს სხივრ, მეფე დაღი და ჯანია,
იგი ხერმნიფე უკადრი, მეზინძოლოთა მემაჯანია:
რემსა ამბავსა გაყნევენ თქვენოვე დანაჯანია,
მიში ვენ გიხსნის სიკვდილსა, ყურე- და დაღირჯანია.

1680. დია დიდთა დამაჯნება უშმაგომან ვით გაავო!
ინდოეთსა ვით მოადრეგ, მოავთავანყა უფრო შმაგო!
აჰა, მოვრე იგი ყყყბი, რომე სრულად ამოგდაგო,
ხინძალი რემი გარესილი შენს სრანებდა დავაზღაგო!

1681. ან დაემხადრე, მოპანვა მე შენი ანა მწადიან,
შემეზი, რამში დაანყვე, პინვრდვე გამიყხადიან;
პინ-ბომო, რემი მორევსა რა დია დავიქადიან,
მე რაზადახად გახმარებ, რაყა გიმუზანადიან!"

"მე რაზადახად გახმარებ, რაყა გიმუზანადიან!" - აქ, მოვრე ამ
გამოთქმის პინყინვადრეზაზე სრულიად რომ დანაფრინ ვთქვათ, სიყყვა

"გომომბანადიან" ისე მანჯვრე ანის ხმანგბური, იმგვანის თხუალოზი-
 თაა შეყენებური ნიომად მთერი ურეპისათვის, რომ ვერაფრის ამის
 მსგავსს ანჩორ მეფე ვერ მთოგონებდა, თუნდაც ასი წერიწადი მჯდა-
 ნიფო დაფიქრებური. ნაყ შეეხება სიყვავს "პინ-ზომო", რომლის შე-
 სახეშ აქ ა. მანძიმ ილაპარაკა, იგი სავსებით შესაფრინს ანის
 ნათქვამი. მხორე სავინთა გავიხსენოთ, რომ ნამამ მეფემ, პინველი
 დამანყებების შემდეგ, პინობა დასდო ურინერის წინაშე - "მთახსენა:
 რიგურობა თქვენი ღმერთმა შემანანა, თულა ღრეს შელაგყოფო, მაშინ
 მამკად მეშყა განა!" მან აღთქმა ან შეასრულა, პინი გასყვება და
 ამიწომ ვუბნება მას ურინერი - "შინ-ზომო". აქვეა მოქყურდი ნუხთა-
 ვერის, შეიძლება ითქვას, ყველაზე უფრო პოპულარული აფრინობი:
 "შიში ვერ გიხსნის სიკვდილსა", რომელსაც მეპინ თქმაში დამახინჯე-
 ბური ფრმა მიუღია: "შიში ვერ იხსნის !?! სიკვდილსა..." აქ ისე
 გამორის, თითქმის სიყვავა ეხება ანა აღამიანის გამთხსნას სიკვდი-
 ლისგვან, ანამედ თვით სიკვდილის ხსნას ნალაყისაგან.

დასასრულ, პინო. კვველიძე შეეხა "ინდო-ხაყაერთა ამბავს". სავ-
 ვინველი პომიყია დაიჭინა მან იმ აღვიღების შესახებ უდაო ურქსუში,
 რომლებიყ მიგვიოთთებენ "ინდო-ხაყაერთა ამბის" აუყიღებლობაზე.
 ეს აღვიღები მისი ამნიოთ, მთვი ვადამწერის ვადაუნწინა ყუდაე, მთვი
 ყარბისმქწერს შეუყანია, მთვიყ მხორე თავამიანობით ანის ნათქვა-
 მი და სხვ. ივენ, თუ პოემის ურქსუს ასე თავისუფლად მოვუქყყით,
 თუ იგი ივენთვის სავადღებურე ან იქნება, მაშინ ყოველგვანი კამა-
 თი მის ვანშემო შეუძლებლად უნდა ჩაიოთვალს. კინძორ, თხმყოფა ათი
 ათასი კაყისაგან შემდგანი დამქანი, რომელიყ ურინერმა ვაიყოფა თან
 ანაზეფიდან ინდოეთში, კ. კვველიძემ ვულან მიჩქმალა, მაგნიამ მის
 შესახებ უყნაური ამნი ვამოსთქვა: ეს ჯანი, მანთარია, ურინერმა
 წაიყოფა თან, მაგნიამ წაიყოფა რთვინყ ამადლო; მინსთვის კი ამღერი

ჯანი ნა^ა უნდოდა, ჩაეღესაყ მან სამასი კაყით ქაჯეთის ყიხე აიღოთ. ჩვენ აქ ვკამათობთ იმისათვის, რომ ჩოგონი "ვეფხისტყაოსნის" ცუქსუცის სადაო საკითხები გავანკვიროთ, და ანა იმიცომ, თუ ვინ რის თქმას მოვახერხებთ; ჩუსთავრის მკვლევანებმა შეიძლება მოვახერხოთ მსმენელების შეყდომაში შეყვანა, მაგრამ უნდა შევხედოთ მოცუფებას კი ჩვენ ვერ შევძლებთ. პ. ინგოლოყვამაყ ამგვანივე მონაანის ჩეპრეკა მომყა^{აქ ნ. ბ. ბ. ბ. ბ. ბ.} ჩემი პინევილი სიყყვის დროს - ჩათ უნდოდათ თხმყოი ათასი კაყისაგან შემდგანი რამქანი, მათ ხომ ქაჯეთის ყიხის აღება სამასი კაყით შეხძლებო. ან შეიძლება ჩემს მოკამათებებს ნამდვილად ავიწყებოლოთ, ისინი უთყო განმინახ ივიწყებენ იმას, თუ ჩოგონი ჯანით გაიღამქინა ცანიოქრმ ხაყაერებმე პინევილი რმის დროს. მან უამნავ რამქანს მოყყანა თავი:

ყყყ. ვყყყყყყ ნევევა რამქანთა, გავგმავნე მანმავანია;
 იგი ვანსკვლავთა უნიყხვი მოკინზეს ინდოთა სპანია;
 მონია და ახლოს ყველანი მანი ჩემკენ მონახსპანია.
 უნთმ რამქანთა აივსო მინდონი, კდე, კავანია.

სხვათა მონის, სიყყვიბი "მანმავანია", "მონახსპანია" და "კავანია" ანხდე მეონიე ვეფხისტყაოსანში" ან გვხვდება; ეს ცაე-პი რომ ინდო-ხაყაერთა ამშავში" ყოფილიყო, ამ ფაქტს უჭეველად აღნიშნავდნენ ჩემი მოკამათებები, ჩოგონი ხსენებულ ამზის სიყადრის რამამეკიყებე საბუთს!.

ჩაეღესაყ ცანიოქრი ხაყაერთს შეესია, მის რამქანს -
 "ველანი იყვედა მინდონი და ანიე მთათა უანია".

მანთარია, დიდი სტრიაყყვი ანიე მე ვანი, მაგრამ მსოქრიო რმის დროს სამხერო პინი ვიყავი და სამხერო სავმევიბი იხევი მე უკეთ ვიყი, ვიდე "ვეფხისტყაოსნის" სხვა მკვლევანებმა. ეყყობა, ჩუსთავრისა

უკუთ სუბიექტად სამხედრო ხელმძღვანელს, ვიდრე მათ. ქაჯეთის ყინვი
პოემის გმირებში აღივსება მკვანვეთ, მთელად მთელი თავდასხმით; ამ-
ნაირი შემთხვევაში დიდი რაშქარიანი მანქანა ან ანის სარქონი, ნაღ-
ვანი მამონი მკვანვეთ ალანი შეიძლება; თითო კანზე იკრებიან მთელი
ახმა კაყუძი, მუცელი ვინც იხილავდა. ერთბაშად ერთი კანის წინ.
სურს სხვა ანის პირდაპირი რძი გამდიდრე ველებზე, მით უმეტეს,
ჩორესაყ მუცელი კარისავეთ მოხდება ქვეყანას. რას ვახდენ
ახეთ შემთხვევაში სამასი კაყუძი, თუნდაც გმირთა გმირი იყოს
ყოველი მათგანი?

როცა პირობები უარყოფს "ინტელ-ხაჯაველი ამბის" რჩი-
ნაღობას, ის აქაც იმ წინააღმდეგობაში ვახდება, რომელიც მას
"ვუფხის-ყვარსანი" საკითხების განხილვის დროს საერთოდ დასრუ-
და: ჩორესაყ იგი პ. ინგოლოვას უკამათებოდა და სავსებით სამართ-
ლიანად უმტკიუნებდა ვახტანგისეული ჩორაქუიის ხელმძღვანელ წინამძღ-
ობას, მაშინ სწინდა შემდგომ: ჩვენ ვინ ვავიგებდით ვახტანგისეული
ჩორაქუიის უკანასკნელი წაქეზების | "წინიერს და ყოლსა მისსა" და
სხვ. ამის, თუ ისინი ვინც ხელნაწერში ან წავიკითხეთ | "მწა-
თობი", 1927 წ. 11 | აქედან რძი ერთი: ან ეს წაქეზი ნამდვილი
და მაშინ მათი განმარტება "ინტელ-ხაჯაველი ამბავი", საიდანაც
ისინი ამოკრეფდნენ ანიან, ნამდვილი ყოფიდა, ან კი ისინი "ინ-
ტელ-ხაჯაველი ამბავთან" ერთად ყარბია და მაშინ კ. კეკელიძის "ვუფ-
ხის-ყვარსანი" თავდება მინდობი, ხადაც პოემის გმირები "ღვინობა
სვემდენ, ან დობა" მე ვუკითხები მათთვის ვეკედიებს, ვახტან-
გისეული ჩორაქუიის ბოლო წაქეზი, დანყებულ სიყვარულიდან "წა-
ნიერს და ყოლსა მისსა"... მას ყარბად მიანიანი, თუ ნამდვილი?
| კეკელი- ბოგი ყარბია, ბოგი კი შეიძლება ეკუთვნოდეს ავტორს |.
მაშასადამე თქვენ ამ საკითხზე განკუთვნილი შეხედულება ანი გქონიათ.
| ჯანაშია - თქვენ კამათის საგანს ხევილით |. სწორიდაც ანი, თქვენ

ვინ გაგვიგიათ. თქვენ "ინტელ-ხალაგელთა ამბავსა" და "ხვანაბმეღელთა ამბავს" ეწოდებოდათ უნივერსიტეტში, ამიტომ ჩა ვასაკვირვია, რომ ეს ვინ გაიგოთ [ცაში].

ახლა პ.ინგოლიყვას მოხსენებებს ვაჩვენებ. ჩემს პირველ სიტყვაში მე ვინ მოვასწავლი ამ მოხსენებებს ვაჩვენებ, ჩა ვაჩვენებ მაშინ მთავარი მიზნად თვით პ.ინგოლიყვას კვლევა-ძიებებს ზოგადი საფუძვლებისა და მათი ნაყოფის განჩივება და ვისაზე. ყოველთვის ჩა ვაჩვენებ პ.ინგოლიყვა ამათუი საკითხზე მოხსენებებს წაკითხვას განიხილავს, ხალხში წინასწარ ვაჩვენებ ვაჩვენებ ხმა, რომ მან ჩა ვაჩვენებ ალმოდინა. ახლაც ასე მოხდა: ვაჩვენებ ხმები, რომ პ.ინგოლიყვამ ალმოდინა უწყუანი საბჭოები, ჩა ვაჩვენებ "ვეფხისტყაოსნის" ყველა ვაჩვენებებს მთავარებზე და მთავარებზე ვაჩვენებ პირებს, ყაღვიბელებზე, და რომ, საყრდენი, მისი მოხსენებების შემდეგ ვაჩვენებ ამ საკითხზე და ვაჩვენებ. წამდებდა ვა, საშინალო, ახლაც ის მოხდა, ჩა ყოველთვის: ვაჩვენებ, რომ აჩვენებ მან აჩვენებ ჩა. მე ვაჩვენებ ყველა ამ ჩემ ვაჩვენებ.

პირველი "ალმოდინა", ჩა ვაჩვენებ პ.ინგოლიყვას უნდა ვაჩვენებ ჩვენ-თვის თავის მოხსენებების დროს და აჩვენებ ვაჩვენებ, ეს აჩვენებ ყველაზე მეტ უძველესი ხელნაწერი, ჩა ვაჩვენებ ინტელ-ხალაგელთა ამბავს აჩვენებ. ამხ. ვაჩვენებ ვაჩვენებ "კომუნისტების" ყველაზე ვაჩვენებ წინადაც [18 წლებზე, 1966] პირდაპირ სწავლა, ჩა ვაჩვენებ თავისი აჩვენებ-ყლის მეორე ვაჩვენებ: "2/ამ დამაჩვენებ აჩვენებ ყველა უძველესი ხელნაწერი, ჩა ვაჩვენებ ჩვენამდის მოუღწევია". მე ვაჩვენებ ამხ. ვაჩვენებ, ჩა ვაჩვენებ "ქალის" დინამიკის, რომ ვაჩვენებ ჩვენთვის ეს ძველი ხელნაწერი. მან ალმოდინა, ვაჩვენებ, მაჩვენებ და ვაჩვენებ აჩვენებ. ამის შემდეგ მე ვაჩვენებ მან აჩვენებ თხოვნით ვაჩვენებ კომუნისტის აჩვენებ თავისი ვაჩვენებ. იქ ამამე ვა-

ღუჩავამ საკვირველი პახუბი მომყა: უძველეს ხერხანეზად ჩვენ ვსთვლით... ვახუანგი ჩეღაქიასი მე გამოყვებულა ვუთხანი: ვახუანგისეული ჩეღაქია ხომ პინვერ დაბეჭდილ ვეფხის-ყვარსანს ეწოდება, ჩომელი ვახუანგმა 1712 წელს გამოხეა და ჩა შუაშია აქ უძველესი ხერხანეზი მეტქო. კი, მაგჩამ ჩვენ ვფიქრობთ, ჩომ ვახუანგმა დაბეჭდა უხველად ძველი ხერხანეზი, ჩომელი მის ვან-კანგურებაში ყოფილად, მიპახუბა მან. [პ. ინგოროყვა -- ჩა შუაშია აქ ინგოროყვა?] "კომუნისციში" დაბეჭდილი წერილი ინგოროყვა-ღუ-ღუჩავას წერილია [სიყილიქ. ამგვანად, ჩვენ აქ საქმე გვაქვს აჩა აღმოჩენასთან, აჩამედ შეყვარებაში შეყვანის უჭვერ უდასთან.

მეორე ყუმბანა, ჩომელი უნდა გავანდნოლიყო პ. ინგოროყვას მოხსენებაზე, ეს იყო მისი ვანყხადება, ვითმე ვეფხის-ყვარსანს" ჩემს გამოყვებაში მე შევიტანე მე-19 საუკუნეში გ. თუშანიშვილის მიერ პოემაში ჩამატებული ენთი სეჩოქო. ამის შესახებ ვჩყლად ვილაპარაკე ჩემს პინვერ სიყვებაში. ვიმეორებ, გ. თუშანიშვილისათვის ყარბისმქნელობის შენამება, ეს აჩის ა. სანაქიშვილის მიერ შეთხმუ-ლი ყარბისნამება, ჩომელი უჩინოკოდ ვანიშიაჩა პ. ინგოროყვამ. ყარბი ვამოდვა, მაშასადამე, ეს მეორე აღმოჩენაყ.

შესამე და უკანასკნელი აღმოჩენა, ჩომლის შესახებ შეგვიძლია ვილაპარაკეთ, ეს ვანდავთ პ. ინგოროყვას მიერ აქ მოყვანილი ხერხანე-ზი, სადაყ იოსებ ფილელინს ნაწანიშობად ყოფილა ვამოყხადებული ტანოვლის ენთეისთი ანდენიძი, აჩა ძინოთადი, აჩამედ მისგან ნანი-შიშობილი, სახედლობი -- "აქა კიდე სხვა ანდენიძი" და სოქლის გმო-ბა ტანოვლისა და წესტან-დანეჯანისა". ჯენ ენთი აღსანიშნავია შემდეგი ვანიშობება: ამ ანდენიძის შესახებ პ. ინგოროყვამ ისეთი ურ-ნით და ისე ვჩყლად ილაპარაკა, ჩომ აუდიტორიის დიდ ნაწილს ეგონა, თითქოს მე ივი "ვეფხის-ყვარსანს" ჩემს გამოყვებაში შემოიტანია.

წამდევნიდა, ანა თუ ეს, მინიშნული ანდერძით კი ჩვენს გამთყუარებულ
ერთ სიყვავითაჲ ან მომინსხუნებია. ეს აღბათ, თნაჲსინური ხუნისი იყუ
და ამახ ახლა წუ გამთუკვირებოთ. წანმოღვენილი ხუნწანწინი იმ
მხნით ანის ხაყურადღებოთ, რომ იგი თითქმის პინდაპინი ახახვლებს
ჩვარუნი პინოვნებას, რომერსაჲ "ვეფხისტყაოსანში" თავისი ღეჲ-
სებნი შეუყვანია, ესე იგი ყარბისმქნერს. აქამდის კი რომელიმე
ყარბისმქნერის პინდაპინი დახახვლებიხ ყოველგვანმა ყდამ უმედ-
გოდ ჩაუანა ჩუხთავურის მკვლეჯანებს. მაგნიამ სავქმე აჩუ ამ შემთ-
ხვეჯამია ისე კანგად, ჩოგონი ეს პ. ინგოჩოყვას ეჩვენებია, ან უნ-
და, რომ ჩვენ მოგვარევენოთ. ინგოჩოყვამ განაყხადა, აჩხებობს ამ
ანდერძის შემყვერი ექვსი ხუნწანწინიოთ, მის მიერ თქმურს მე დაუ-
მაჲრებ შემდგეს. ამ ანდერძს შეიყავს მე-17 სარკუნის სახვდგანთქ-
მური ხუნწანწინი №5006, დახუნათებური სპანხური სვილის კანგად
ყნობილი მინიაჲრებოთ. ამ ხუნწანწინის თანოლი დაახლოებოთ გამთი-
კვერლია, ის ვადანწინილი უნდა იყოს მე-17 სარკუნის თამოყდაათიან
ნდებში რომელიმე მეფის ან დიდებულღსათვის. იოსებ ცოიღელის
ქ მოღვაწეობა კი მიუკუთვნება მე-17 ს. უკანახკნერ მეოთხერს.
[იხ. პიოტ. კვერდიის "ქ. დიფ. ისე.", ტ. 11, გვ. 362]. ჩოგონი მოხვდა
იოსებ ცოიღელის მიერ შეთხზული ანდერძი ამ უმნიშვნელოვანეს ხუნ-
წანწინში? ეს დაუჩენებელია აბსოლუტურად. აღბათ პ. ინგოჩოყვას პ.
ინ დახახვლებური ხუნწანწინი უფრო წაგვიანვევი წანმოშობისაა და მის
ვადამწინს მხოლოდ მიუწინია იოსებ ცოიღელისათვის ხსენებური ანდერ-
ძი. ახე თუ ისე, სავითხი მამინ გამთიკვერვა, ჩოღესაჲ ეს ხუნწან-
წინი მთავსებური იქნება ხუნწანწინების განყოფილებაში და ყველას
მიუყვამ მისი შემოწმების შესაძლებლობა. ჩენჩენობით კი შემოძლია
განვაყხადოთ, რომ პ. ინგოჩოყვამ ჩემი თხოვნა ან დააკმაყოფილა და
ხუნწანწინი ან მიჩვენა. [დადმოჩენებზე" უფრო ხაყურადღებოთ იყო მოხ-
სენების ის წანოლი, რომერსიაჲ პ. ინგოჩოყვამ მოგვეყა "ინდო-ხაჲვარდა

ამშინს¹¹ ანადომი. მან წავეკოთხა ამ ამშის მთელი ჩივი უაუპეში
და შეჩერდა მოკლე მთქვეშეზე, რომელიც მან შეუსაბამებდა და
სიყარბის მარვენებდად ჩახვარა. წაწილი მათ შინის შემოდ განვი-
ხილუ, წაწილხაყ ახდა შევეხებში.

ჩოქონ მთხდათ, კოთხურთბრა პ. ინგოჩოყვა, ჩომ ევეკიპეღმა ვაჭ-
ჩებმა ვაწილვიგს ხაჭაღელთა ჯანის წიგ, შევიღწენ ინდოეთში და
ჩსევე ვამჩნუნწენენ უკან იმავე დაბჩოღების ვაბაღახვიოთ. სავქი
ახე აჩ ყოთიღა. ევეკიპეღი ვაჭჩებში უკვე ინდოეთში იყვნენ, ჩო-
ღესაყ ამ უკანახკნერს ხაჭაღელში შეესივნენ; ვაჭჩებმა მხოლოდ
ეჩოხერ, შინ დაბჩუნების დროს, ვანვეღს მათ მიეჩ შემჩიყყმური აღ-
ყა, და ეს ვაჩიგმთება მშვეწიგინად აჩის დასაბუთებური პოემაში:

1672. მუნა მყოფსა ყველაქსა შეეკინა, ჩვენყა, შავი;
ჩამაბს წინა ვამოვეღოთ, მიხჩურად ვთქვოთ ჩვენნი თავი;
შეფი ჩვენნი დიდი აჩის, მათ ეწარდა მიხი შავი,
ვამოვევიშვა, წამოვეღოთ, აჩა ვვიყო ყოღა ავი¹¹.

ჩოღესაყ ინდოეთიდან ვამოვიღწენ, ჩაჭომ ვაჭჩებმა შავები აჩ აი-
ხადესთ, კოთხურთბს პ. ინგოჩოყვა. ამ ვაჭჩებს კჩეშის ღენწეში აჩ
პქონდათ შემოკვეჩებური მკღავში, ჩომ ვმაში მოესსწათ, მთელი წაწ-
საყმური ეყვათ შავი. აჩა თუ ვმაში, თქაბებში აჩ აიბდოღწენ შავებ
ძვეღად, ვიღჩე ეს შავები აჩ დაყვღებოღა. ვაჩდა ამისა, შავები
ჩომ აუბადწათ ვაჭჩებს, მაშინ წაჩიღელს ვამოღაშაჩაკებაყ აღაჩ მთხ-
ღებოღა მათთან - ეს პოეწეჩი ბეჩსი მოვოწიღო ინდოეთის ამშის ვა-
მოხაჩკვეწად.

პ. ინგოჩოყვამ ჩსე დაანვიღღმანა თავისი კჩიოღკა, ჩომ აუხიჩდა
სწიჩქონს: "ინდოეთს მიხჩით მოხჩურთა ვვიღოა ვმა უგჩიყსი¹¹,
საიღანაყ ვიოთმე ვამოღის, ჩომ მიხჩეოთღან ინდოეთამდე მოკლე ვმა

ყოფილა, ხოლო ამ ვაჭრებს კი უფრო გრძელი გზა შემოუვლიათ. უხადრი
ანაზნოთანი ამგვარი აზრის გამჟღავნა ამ სტინიქონიდან ან მეტძღვმა.
მაგვრითაღქ ფიანა - "მან ურიდესი საქმე შეახსურა" ან ჰგურახხმობს
იმ განემოყმას, ვითამე მეორე პირის უფრო ნაკლები საქმე გაუკეთე-
ბინოს; "მე ვაჭრანი უგრძელესი გზა" ან ნიშნავს იმას, თითქოს
ანსებობდა მოკლე გზა და მე კი გრძელი გზით ვიანი.

1654 წლებში ნათქვამია, რომ ცარიელმა და მისმა მეგობრებმა
ვაჭრებთან ანაზურ ენაზე იწყეს საუბარი. ამის გამო პ. ინგოლოვამ
განაუხადა, რომ ანხად "ვეფხილ-ყვარლანში" ან ანის ნათქვამი თუ
ნა ენაზე დაპანაკობენ გმინები. ანის, ერთგან ავთანდილის შესახებ
"ყმა ჯებირი და ჯები-ქანთური..." სყუილია იმის მქვიყება, თით-
ქოს ქანთური იმ დროს ნიშნავდა საერთოდ სიყვანს, სიყვანა "ვეფხილ-
ყვარლანში" ახგან ანის მოხსენებური, მაგნამ ქანთური კი ან ენა-
ლებმა მას. ესეუ ან იყოს, ნამდრენი ნამ ანის "ვეფხილ-ყვარლანში"
იხუთი, ნაყ მხოლოდ ერთხელ ანის ნახსენები.

სიყვანები "ყინური სრის მხგავსი წვეთისა" პ. ინგოლოვას ნუს-
თავრისათვის უჩვეულოდ მიანიწია. მაგნამ 1202 წლებში ნუსთავრი
ამბობს: "ას-ნაკვეთი წყარო ვნახე ყინურთა მისგან მოწანვეთმთა".
აქ ყინურის წვეთებაზე პირდაპინაა დაპანაკი. პირველ შემთხვევაში
ყინური შედარებულა წვეთთან [წვიმის წვეთთან] იმის აღსანიშნა-
ვად, რომ დანსადანელ მთვირად მსხვირი ყინური ს/ლირდათ". ანა-
ფინი სანიოთინი აქ ან ანის.

ვაჭრები მიხნიდან იყვნენ. მისნი კი ეგვიპტეს ეწოდება. პ. ინ-
გოლოვამ განაუხადა, რომ ცენმინი მისნი ნუსთავრის დრონდრემა
მწერილობამ ვითამე ან იყოს, რომ იმდრონდრე მწერილობაში ვითამე
ანხად ეს სახერწმოდება მოხსენებური ან ანის. მამ სადრან განსდა
ეს სიყვანა მე-14 საუკუნეში, ნუსუ ის, "პალანაი"-ს ან იყოს, მონ-

ლარეშმა მოიყვანეს მონღოლებთან საქართველოში? რომ აღმოჩნ-
დეს ნუსთავურის დროისთვის მნიშვნელოვანი ეს სილყვა, მაშინ რას ილყ-
ვის პ. ინგოლოყვა? იგი თამამად აცხადებს ხოლმე: "იმდროისთვის ძვე-
ლებში არსად არ გვხვდება", მაგრამ ძველ ძველებში ბევრი რამ არა
ისეთი, რაც ინგოლოყვამ აცხადებდა არ იყოს."

აქვე უნდა შევხვდეთ ს. ჯანაშიას განცხადებას, თითქმის მისი
და მოგვიჩინოს სხვა სილყვა ისევე არ შეგძლო ესმანინა ნუსთავურს,
როგორც "ეჩხუყებენ" - ნიშნები, ან "როგორ" რომელიმე მნიშვნე-
ლიანი სიტყვის ნიშნით. არ გახლავთ ასე. "ეჩხუყებენ" და "როგორ" ს
მაგვარად მდებარეობენ სილყვაში სავსებით ძველ ილყვინას,
რომელსაც თამარ მეფის განცხადებების დრო და დასაბუთების ადგი-
ლი კი ვინ გამოიკვლია, არ ვიცი. არის მხოლოდ რამდენიმე
სილყვა, რომელიც შემთხვევის დროს იხილება დაახლოებით განკვეთილი,
რადგან ამ შემთხვევაში დახმარებას გვინების საყოველთაო ილყვინა;
ასეთია: თქვი, სიმინდი, თუთუნო და რიგობი კიდევ სხვა ამგვარი.

ყველაზე ისეთი განხილვა, როგორც პ. ინგოლოყვამ "ინდო-ბაგაუ-
თა ამბავი" განხილდა, "არ ახარია, ძველია". როგორც პირველ სილ-
ყვაში აღვნიშნე, იგი მსმინანობის მთლიანად. აი ამ მთლიანად
დაწყებული დღევანდელი კონსტანტინე ბერნიკიძის ეს მეტოქე მნიშვნე-
ლოვანი გამოყენებული ამითუმი თვარსაზნისით კრიტიკოსობის მთ-
ლიველი პოეტური ყველაზე განსაზღვრულად. ამგვარი კრიტიკა გა-
ყოფილი უკეთ ეხერხებოდა მ. სანაქიძის, ვიდრე მის მიმდევარს,
პ. ინგოლოყვას. " ვეფხისტყაოსნის" მოგვიჩინოს ადგილი რომ ასეთი
მეტოქით განხილვით, შეიძლება ნუსთავური შეგაძულდეს; მე ასეთ
საქმეს არ ვიკისნებ, მაგრამ მაინც სანამეზოდ მოგიყვანთ ერთ სილ-

მართლაც, ამ სილყვის წარმოქმნის შემდეგ მთლიანად იხილება კონსტანტინე
ბერნიკის კრიტიკული და მითხრის: მე ვსწავლობ ძველ საბეჭდოებს
მნიშვნელოვან, და შევამოყვ სავსებით ძველებში მნიშვნელოვანი
სახელებები "მინი"-თ.

ღიად უღათ აღვიღებ ჰოგიღიღან: ~~ჩამდგომე მე შეყვარე აჩამდგომეღიღან~~
~~შანიღანა~~

ჩა ვათუნდა, ვაემაჩინებს, წაიყვანებს ახმათ თანა.
სუნიარინის ქვეყანამდის შეიხვიათ მათ უკანა;
მუნ ვაჭანმან ოქნოს ფახად ყხენი მიხუა, აჩ უძღვანა.
ავთანდილღ კმა ყოღამიად, სხვაამუა ვინყა წაიყვანა!

1440. იანიებს და სერან შექმეგეს სუნიარინის მეჯოგეთა;
ქოგი ნახებს, მოეწონა, ფიღოღინისთვის ეაგეთა.
მუნ ავთანდილს იხრო უყვავის: "ვაქნევე კანგთა სიმშავეთა,
მორი, ფიღოღინს გავღალამწეთ, ჯოგსა მისსა მოვადგეთა."

1441. ქოგი წავუღოთ, მოსწერნი ვესმით ჯოგისა წაღებად,
გამოემაჩინების ხაღამიად, ვერთა სისხრისა დაღებად,
ანამდარ გვიყნობს, გაქნოგობს, გურსა შეღამის დაღებად.
ამთა კანგი დაღობა, დაღსა შევვიქმს დაღებად".

1442. დაუნეგეს შენობა ღაიჭებს, ფიღოღინის უკოთხებსა,
მუნ მეჯოგეთა ფანოსი შეექმნა, ეკინა კვესებსა.
უგოვეებს: "ვიწ ხანთ, მოყმენო, ვინ იქმთ სავებსა მესებსა?
ქოგი მისიდა, ვინ მყენსა შეჩავეს ხნმადსა, აჩ. აკვესებსა".

თავდაშინვერად უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ წაწყვეტში აჩის მთელი
ნიგა სიღვევები, ჩამდგომე, ან სურ, ან ამ სახით, "ვეფხისტყაოს-
სანში" სხვაგან აჩ გვხვდება, მაგალითად: უძღვანა, ყოღამიად, ეა-
გეთა, ფანოსი, მესებსა და სხვ. ამის განიდაჟ უვანიგისიდა აქ, ~~სწორად~~
ჰოგიყვნი თვარსამჩინოთ, მოვოქნოთ გამოთქმანი, მაგალითად, ჩანს
წამწავს და ჩასა ჰგავს სუნიარინი -- "ამთა კანგი დაღობა, დაღსა
შევვიქმს დაღებად?" ან ეს უყვივეებს: ვინ ხანთ, მოყმენო, ვინ

ոյ՞մա եւոյնքեա նշեցնեա? քաջո թոեա, զոն մտցնեա Յյնացն նմաբեա,
 յոն յայնցեցեցնեա¹։ ոմոն Սազոցի, հոմ թնցցմեցեմա մահուցոյ՞ թոյ՞մա-
 խոն տաքթամեմբղըմն։ "Դոն իսիտ, հոն եհարեմիտ, եւոյ մոյցոյս
 քոցո?" ոմոն հաւոյ քոնոյն զհոմեմն զոմեմնաւն։ "Դոն ոյ՞մա եւոյ-
 մոյն նշեցնեա", "Դոն մտցնեա Յյնացն նմաբեա, յոն յայնցեցեցնեա!"
 զանեայտոնցնոտ յհամոյցոյնոտ յմ եւոնցոյցմո զհոտ ետհոտո։ Կոնոյ-
 ըոն քոն լեմեմոյ թոյմքոնո յեմոտո ["Սոյնեցոն մա քոնեա"]։ Կեմե-
 նոյ թոյմքոնոմա զայնոյմա թոյմքոնոյ զոն իոն ըոնեցոն. մոյնոյ
 զարոնցոնոն; քոն թոյմոնոյն, զոնցնոնեցոնոյն զոն յո մոյնոյ քո-
 նոտո եւոնեմոնեան եհոմոնքոն. զհոտ ետցոյտ, "ոնքո-նալոյնո" ²
 յմեմոյն" հոմ յմ եւոնցոյցոն մեցոյնո հոմ քոյոնոյտ, Յոնքոնոն
 թոյմքոնոն, տոյմոյ մոն ըոնեցոնեան թոյմեմո զոն տոնոնոյ քոնոն
 զոնքոնքոն.

յոյ ոնոյ քոն թոյնոյն զանեանցոնոյնո նոյնոյնոն եւոնոն, տոյ-
 մոյն Յոնքոն ետցոյնոմո եւոնոն զոնքոն զոնքոն զոնքոն զոնքոն զոնքոն.
 յմ եւոնոն յոյն զոնքոն մեմեմոնո. զանեանցոնոյնո նոյնոյնո
 յոնքոն. նոյնքոն. նոյնքոն. նոյնքոն. նոյնքոն. նոյնքոն.
 յոնքոն քոնքոն թոյնոյն հոմոնոյն մեմոն քոնքոն ման. քոնքոն թոյնոյն
 եոնեմոնոյն թոյնքոն "ոնքո-նալոյնո յմեմոյն", տոյնքոնոն
 թոյնքոն քոնքոնոն մոնքոն յոն յոյն.

Սոյնքոն ըո զոնքոն եոնեմոնոն եոնքոնոն մոնեմոն ըոն յոնքոն
 թոյնքոն զոնքոնքոնքոն "նոնքոնքոն" քոնքոն ըոնքոն
 ըոնքոն զոնքոն եւոնքոն. յոնքոնոն յմ թոյնոն եւոն քոնքոն եոնեմոն-
 ոն - **A, B** ըո **C**. մոն մոնոն **A** քոնքոն, **C** - զոնքոն.
 քոնքոն մոնքոնքոն քոնքոնքոն ըոնքոնքոն զոնքոն ոն
 յոնքոն, հոմ քոնքոնքոն նոյնքոն նոյնքոն եոնքոնքոն **A**
 քոնքոնքոն թոյնքոն, եոնքոն քոնքոն **C** եւոնքոնքոնքոն թոյնքոն
 եւոնքոնքոնքոն հոնքոնքոնքոն մոնքոն. յմ եւոնքոնքոնքոնքոնքոն

დახმანშია გაყენილია "ნიმუდურეზვების" სრულყოფილი და 2400 სრულყოფილი
დაიყვანა 1600-მე, ე.ი. შეამოკრა უნდა მესამედით. მაგნიამ დახ-
მანის სიკვდილის შემდეგ მეორე ფორტოვანა პირველანაა გამოაქ-
ვეყნა მინიმა, რომელითაც მან სვალნათლოვ დაამტკიცა, რომ ყველაზე
ძველია ანა მოკლე ნივთიყუთა **A**, ანამეფ ვნიყუდი -- **C** : მან უფუ-
ანი საბუთები მოიყვანა იმის დასამტკიცებლად, რომ დროთა გან-
მავლობაში ვარაშნიყრები "ნიმუდურეზვების" სრულყოფილი კი ან ავნიყუდი-
დნიყნ, ანამეფ ამოკრებდნიყნ. დიდი ხანია, ნაყ-კვნი ვინმანიაში
იბეჭდებია ყველა სერნანნიყრის სიბრავშიყ დადგენილი ვნიყუდი სრულყოფილი
"ნიმუდურეზვებისა". ეს სრულყოფილი ქანთუდაც თანგმნილია იყმს მიყნი
და მოკლე ხანში გამოქვეყნიყბა.

რომ ვახვანგისყუდი ნივთიყუთა უფუყვლად კნიყოყუდი გამოყყმა
• ანის პოყმისა და ვნიყუდი სერნანნიყრების სიბრავშიყ შემოკრებუდი
სრულყოფილია, ამ ამნიის, იყმს ვანიდა, ანიიან ს.კავაშაძე, პნიო.კვნიყ-
ლიძე, დიო.შანიამიძე და ახარვანნიდა სკვლევიანი დ.განნიყრლია. ამი-
ყუ ამნიისაა ავნიყუთუ სოღ.იონიდანომიყილი. სანიინაარმდრეგთ ამნი
იყავს მხოლოდ პ.იონგონიყუთა. ყვნი ეს დაპიინისპინიყმა გვიჩვენიყმს
იმას, თუ რომელი მხანიყა აქ მანიიადი. პ.იონგონიყუთა იმიყოფ იყავს
ვახვანგის ნივთიყუთის პინიყრლიმის იყვანს ახე თავგამოკრებლით, რომ
ეს შემიყვანი ამნი, ნივთიყუ იყმს პინიყრ სიყყუთაში აღვნიმნიყ, ს.ს.
საფუძვილად ვაყუდი მოყრ თავის კვლევი-მიყუთას "უყუთის-ყყათისნი" **A**
განიმედი. იმ შემიხვეყვაში, თუ მის კვლევი-მიყუთას ეს საფუძვილი
გამოყუთადა, მთხრებია, ნივთიყუ თავად აღნიმნიყ, კავანსენიოთა, კავანს-
ნიოთა, ნი თქმა უნიდა, მხოლოდ "ნივთიყუდიიანას" ავცილისათუის.

ახლა ვიკითხეთ, თუ ნივთიყუ ანის ვახვანგისყუდი ნივთიყუთაში შე-
მოკრებუდი პოყმის სრულყოფილი. მე ვიჩვენიყმთ დიავნიამას პინიყრნიყმს
დიავნიამას!, რომელიყუ სიოყილი იყნიოთ აღნიმნიყვს პოყმის დაპოლოყმის

იმ წაწილებს, ნაყ საჯნოთა ვახუანგისეული ნიქაქციონსა და ვნიყლი
ხერსაწიგნიშობსაჲს, ხორთ შავი ყენი მოვეითათებს "ინრო-ხაყაერთა
ამბის" იმ აღვორებზე, ნაყ ვახუანგისეული ნიქაქციონს ნიქაქციონს
მოუღებდაჲ უყენი და უანიყვიდა. ენით ყარევი აღნიშნული წაყში,
რომელიყ ამოტოებს ვახუანგისა და ხერსაწიგნიშობს საჯნოთ, **უგნიყნო-**
ღებზე ძინითაჲ უყესეს, ანის შემღევი ყნობილი წაყში:

1651. ხამ თვე ვლეს. ღმინთა მათებნი სხვა ნამყა დაემაღლსა!
მოვეგებნიან; მყენობა ვენივიონ დაიქარსა!
მინრონსა შინა სარედაჲ ვანიქაბიეს უღორღოსა,
ვითა მანიყებდა, მუნობრებს, ღვინობა სვიმრებს, ანი ღოსა.

ამ წაყშის ვანიშემო ხშირად იყო აქ დამანიკი. სხვათა შინის,
მით. ნყყუნიძემ მეყად შემყდანიად ვანიგომანიყათ თქვენ აქ მისი
მინაანსი გუშინ: ვითამე უანიყრსა და მის მეგობრებს გზაში მყენი
მეგობრდათ, მაგნიამ დამანიყებზედა მყენმა მყენობა ვულანი დაიქარა,
ხორთ პოქმის ვამანიყვებზედა ვმინებმა მონახეს შინძორის შემღევი ენით
მინდრონი, სარდაყ იხინი დასხებენ და ვარაიხარებს ვამანიყვების ზეი-
მის აღსანიშნავად შანიყყუი. ნამღვრიდაჲ ვი ამ წაყშის სოყყვიბი "მო
ვეგებნიან, მყენობა ვენივიონ დაიქარსა" ნიშნავს შემღევის: ანიამეით-
ღან უკან ვამობნიყებზედა უანიყრმა და მისმა ამაღამ ისუ ვანიანეს
მეგობრული ქყყყენების მინა-წყარი ქოვით ანიამეით, ფიორღნის სამეფო,
მღვათა მეფის ქყყყანი!, სარდაყ მათ ხარბი ვგებზეთდა თანიანგნიშო-
ბით და ანი მყენდაჲ ქმენობას ვენივიონ დაიქვეყნიდა!. საჯნოთ ,
მ. ნყყუნიძის გუშინდელი სოყყვა ეკუთვნოდა იმ სოყყვათა ნიყხებს,
რომლის შემღევი თნიყონი შნიყრებმა შინ, ახნონ-დახნონის თავის ნათ-
ქვამს და იყყვიბს: "ნყყავი სნიყრებით ანი ვამოყხეულიყავი და ანიამე-
ნი მეთქვასთ [სოყილი].

როგონყ დიანგნიამა გინიყენებთ, თნი თავი შვიობვე - "უანივილისაგან

ინტონ. მუდის სიკვდილის ცნობა" და "გარნიერისაგან ინტონებს მიხვდა
და ხაგავრთ პამირნიღება", სრულად გამოეყოვეთია ვახგანებს; ~~მუ-~~
~~დის მუხამი მავრიან "ქორნილი გარნიერისა და წესგან-პარჯანისა";~~
მუდის მუხამი მავრიან - "ქორნილი გარნიერისა და წესგან-პარჯანისა"
სა", რამელც 31 გავისაგან მუხამი, ამით რია ხუთ სხვადასხვა
აპრილიან 17 გავის და მიუყვრებია მავრს, მორმირვეყვილი გავის-
საგვის. უარყოვილი 14 გავის ამ მავრიან მუხამი იხუთ ამბებს, რამ-
ელსავე ვავშირთ აქვს უმუდეს ნაწილად უარყოვილი წინა რ მავრან. ამ
რ გამოეყოვეთურ მავრის მრავალია მუხამნივეყვილი აპრილი. ურთი ცემით
ნაგვირთხუთ. მუხამი ძლიერი იმის აღწერა, თუ რამრ მივახლა ინტონებს
აღვაშემირვეთურ საგანთ ქალქს გარნიერ. ციხე-სიმაგრეში მუხამნი-
ლი მუხამი, მუხამი წესგანისა, და ღრვეთურში ხუთავრთ ლამიქისა და
მის მიერ აფრიღებურ ინტონებს რამბა, მავრამი ჰგონიათ, რამ უს არ-
ის ხაგავრების მიერ მორმირელი ხერხი, რათა ამით იხინ სიმაგრისა
გარეთ გაიყუთ და ხუთი საგრი. მამინ ძლიერი ხმით აფრებებს
მათ გარნიერ მავრის პარჯანებს. ეს სავნა ურუანველსა ჰგვრის
მუხამი /იმში - ნაგვირთხუთ/; ნაგვირთხუთ ვაგარა ნაწილებს:

1696. გარნიერ მიღება, უყვილა: "მუ მუხამი, მუხამი მუხამი!
მანა მუხამი რამი მნათში, პირი უღვათა მუხამი;
რამი მორვეთა მორლით მორალიან აწვა რამისა ფრთვით,-
გამირით, მუხამი სიმირე არს რამიგან მორმირით!"

1697. მამინ-ლა იფრეს გარნიერ, მამინ მიპამი სრამია,
სრულად ნათლითა აიქით მორვეთ და მამის-მამია.
ხმა-მორლა ხმამრეს იმამრეს: "მორვეთურთ სარმირამია!
აქამრე რისხვა მორალიან, არ მორვეთა ნაგვირთხუთ!"

1698. ვარნი გაახვეს, გამიჩინეს, მთხვეს მათ კლივენია,
ერითი ფლახი მისილი უმცირეს მურ მიჭრეველია.
გორან მრნივე ქალ-ყმანი, ვარისა ბაღსა ვენია;
ბახლით თავსა იცემეს, ყმრის მთა შრელს ავენია.

1699. ვითა გამიჩინეს მარხველა, გამიჩინი აგრე ხელია,
რთვე სის ცრემლი ძვალთაგან, ცახლთაგან უფრთ ცხელია;
თავსა იცემეს, იბახეს, გრს მუთაპ გულ-ფიჭელია,
გომრისა გვერსა მთხვესა შრელისა საფრეხელია.

1700. რა წახა ხახნი ვამიჩინი ფლახი მამისილია,
კვლა მამახნი გარნი უფრსი მამაკვილია.
სისხლი და ცრემლი ძვალთაგან სის და მინფრთხი მილია.
მთვიეს, ყვლა მთქვეს, ვითა ძმანი და მკვილია.

მთხვერთ გულშიყვითლ მკვირვარს ეს მე-17 საუკუნის უნა პეტიია.
აქ მუდმივად სამი ტავში /1697-1699/ ჩვენი ვხვდეთ მამრთხილი რითის;
რუსთაველის მეფე ვარჭირთ ძველ პეტიეს ვარ მთხვესა ამათ. ამის სა-
ნინაა მძვერთ პ. ინგოროვას განცხადება, თქვეს ვითამე იმსვე ფე-
ლიის მიერ მამრთხი ანდრთი სამახვერთ, მამრთხილი რითის მუ-
თავის, მუთამა - იქ არის მამრთხი უმეფეს მანრილ და არა ჩვე-
რთხი რითის; მამრთხი, რა მეფე უნდა, ყველა მკვირთხი მუთხვე-
მულია.

უკანასკნელი თავი „ინო-ბავალია ამისა“ - „ქმრთხი გარნილია და
ნესან-მარჯანისა“, რთხი მთხვეს, მუთავს მრ რთის ტავ-
პეტი - მანრილი /17/ მუთის ვახმანისხველ რემაქიაში, მანრილი კი
/14/ - არა. ამ ტავში მე მუთამე იმავს რთხი რა რთხი მთხვერთ
ხარვესის მუთავსა მთხვენი ტავში მამრთხი აქა-იქ მუთანილი ტავ-
ში, სამი ტავი, რთხილი ანდრთი ანმთის განხვევა. ეს ტავში

ნაჩვენს ან ხელნაწილებში (დასტურის მიზნით ხელნაწილზე წერდა):

← 1710. ევროპაში მათ ცოლ-ქმარება მუდმივ ხელი დაუჭირა,
მედიან რახბია მეფისასა ტახტსა ურთავან გაუჭირა,
მედიან რახბია მეფისასა ტახტსა ურთავან გაუჭირა,
მედიან რახბია მეფისასა ტახტსა ურთავან გაუჭირა,
მედიან რახბია მეფისასა ტახტსა ურთავან გაუჭირა.

1711. ტახტსა მედიან ურთავან მსხრობინი ტარებელ და ცოლ მისი
ურთავან ურთავან მედიან რახბია, ქალი ყმისა მედიან რახბია;
მედიან რახბია და ანუ ურთავან ტახტსა ურთავან ურთავან,
ურთავან რახბია ტახტსა ურთავან ურთავან მედიან რახბია!

1712. ევროპაში მედიან, მედიან რახბია ანბარა,
მედიან რახბია მედიან რახბია რახბია;
მედიან რახბია რახბია რახბია რახბია;
მედიან რახბია: "ჭირი რახბია რახბია, რახბია რახბია რახბია."

1713. ტარებელ და ცოლსა მისსა მხარეა მათი სანადგო,
მედიან ტახტსა სანადგო რახბია რახბია, რახბია რახბია.
მათ რახბია რახბია რახბია რახბია რახბია რახბია.
მედიან რახბია რახბია რახბია რახბია რახბია რახბია.

1714. მუდმივ მუდმივ ურთავან მსხრობინი, ნახუა მედიან რახბია სხარებელ!
მედიან რახბია რახბია რახბია რახბია, რახბია რახბია რახბია რახბია;
მედიან რახბია რახბია რახბია რახბია, რახბია რახბია რახბია რახბია.
"მედიან რახბია რახბია!" რახბია რახბია რახბია რახბია.

757/216

1715. ავთანდილ და მუდმივს მუდმივს მუდმივს ტახტსა რახბია რახბია,
მედიან რახბია რახბია რახბია რახბია, რახბია რახბია რახბია რახბია,
მედიან რახბია რახბია რახბია რახბია რახბია რახბია რახბია!
მედიან რახბია რახბია რახბია, რახბია რახბია რახბია რახბია!

1716. Եմա, Յարոնա, Յախարեմա Յրմիշ, չալաշի Յապոնոյ, յոտարուցա յոտարուտեմա եամի, յոյոսա Յարոնոնոյ.

Մառ ետեմայց տայոն-տայոն ժղցունա Ենտար Մոարտուոյ, ճլախառայոն Եաճոճարուսա Եաճոճարցեսա յոտայոն Յարոնոյ.

1717. Երոտայոն յարց Յոնա: "Եճոլ-յոյոնոն Մոա⁶⁶ցունո, ցոյոյոնոն յոյոնոնոյ, Եաճոճարուտ յոյոնոնո!"

Յոնո յոյոնոն յոյոնոն, Եոն յոն յոյոնոն Յոյոնո յոնո,-
"Յոյոյոնոն յոյոնոնոն, յոյ յոյոնոն յոյոնոնոն."

1718. Եարոյո յոյոնո: "Երոտայոն, Յոյոնոն յոնոն Մոնոնոնոնոնոն: Մոնոնոնոն յոյոնոն յոյոնոն, Մոնոնոն յոյոնոն յոյոնոն: յոնոն, յոյոնոն յոյոնոնոնոն, յոյոնոնոն յոնոնոնոնոնոնոն, յոյոնոնոն յոնոնոնոնոնոն, յոյոնոնոն-յոյոնոնոնոն."

1719. Երոտայոն յոյոնոնոն "Սոյոնոնոն", յոյ յոնոնոն, Մոնոնոնոն յոյոնոն յոյոնոն, Եոնոնոնոնոն յոյոնոնոնոնոնոն: յոյոնոն յոյոնոն յոնոնոնոնոնոնոն յոյոնոն յոյոնոնոնոնոնոն: յոնոնոն յոյոնոն յոյոնոնոնոնոն յոյոնոն յոյոնոնոնոնոնոն.

1720. Եոյոնո, յոյոնո, Մոնոնոնոն, յոյոնոնոն Եոնոնոնոնոն, ցոյոնոնոն յոյոնոն յոյոնոնոն, յոնոնոն յոյոնոն յոնոնոնոնոնոն: յոնոնոն Եոնոնոն, յոյոնոնոն, Եոնոնոն յոյոնոնոնոն: Մոնոնոնոն յոյոնոն յոյոնոն, յոնոնոն յոն յոնոն, յոյոնոն յոյոնոն.

1721. Եոնոնոնոն յոյոնոնոնոնոն Եոնոնոն յոյոնոն յոյոնոն յոյոնոն: "Եոյոնոնոն յոնոն, յոյոնոնոն Եոնոնոնոնոն յոնոն յոյոնոն յոնոն." յոնոնոն յոյոնոն յոնոն, յոնոնոնոն յոնոնոն, յոնոնոն յոնոնոն յոնոնոնոն, յոնոնոն յոնոնոն, Եոնոնոն յոնոնոն յոնոն յոնոնոնոն.

1722. ავთანდილ რა ფრთხილსა საბოძვარსა ვინ რახთვალავს!
ვინ ჯამისაჲ ვამს სიძირავრება უნა, ამიარ თავსა ვრდაღავს.
რაცა ვრცა, უკვთესსა ევერფალი არ დამარავს.
მათ ხედავრა მხსნველარ მათარ, ჳბილიარ უჭვრეფს, არა ღაღავს.

1723. სრულნი იწილნი ავთანდილს რა ფრთხილს მწვერ ხედილიან.
"მევერგან ჳჭირს ვარჯი ყველიან", მარტ ამის მინფელოლიან.
ვითა ვაფრთხთა სჭვრადილიან, რაც სწადილი, მას იქმელოლიან,
სადაწიბობილარ წიარაჲ მათ წინა მინვილოლიან.

1724. ჳარნი ვა რამაჲ მუფესა უბილდა საბოძვარსა,
უბრდანა: "ხარვსა მინმევილი მარტ ვითა მუწნი გვარსა."
მათ თავვანი სცა, ვირსა ქვე მინამილის დამევებარსა;
წადილა მინი მინფევილი, არ მინს მავკვთარსა.

1725. იწილთ მუფე უბრდანევილა ასმათს, მინსა მუვრევილია:
"რაცა მუწნი ვევიწნი, არ უქმინა არ ჳამბრევილა, არცა ბრევილა!
არ იწილთს სამეფოსა მუვივილია ვრთა წილა
გევიან რაგვამი, მუწნი იყოს, გვისახურევილი გვილი გვილია.

1726. ვინცა გწადილს, ქმინარ მუწნი, სამეფოსა ვაფრთხე,
მუწნილამე გვისახურევილი, მავნი მუწნი რაგვამინე".
ასმათ ფრთხილ ჳარევილია: "მუწნიანთ ჩემი ღმრე,
მინევილსა უკვთესი რამე ვინევი, რამე ვინევი!"

1727. მინახსენა: "ხეღმინევილი, ვივადრევი რა მუწნიანევილი:
მუ ხმევილი სრულარ მქმინევილი, ვრცა მამინ ჳაგვევილი;
მუ მუწნიანა მუწნი მევერნი, ვარ მინს ვრცა მუწნიანევილი,
ვინ ვახსენაჲ ჩემგან ბრევილა, არცა სხვაგან ვინევილი".

1728. კვლავა უბრძანა ფარდა: "კმარს შენი ჭირთ-ნახურები;
გვახსნავ შენი ჩვენივეა ღვარნი ცრვილ-ნაფახურები;
სჯობს, მთისმინთ ნახურადი, ჰეობა ჩემიანი საჭირახურები,
შეწიგნ სცვარს კეთილად, გვეყვინ სკანი ხრმალ-მახურები".

1729. დამიწიგნა, მთახურია: "ჭირთა ჟამი ვრთხვლია."
მთიყვანეს კარგი მთყვივ გონიერ, არ ხვლია;
ახმათ მისცეს, მიუძღვებინს) დაუჭირა სახვლია.
იგი კაცო ჭაპრიდეს, აქვს მიუფლებინს სახვლია.

1730. ურთავანს სამთავრე ძმობილთა დაყვინეს ცხლანი იღვინია;
თამაშობიანი, უსახთ მიუჭიგნის ძღვინია,
რა მარგალიტი ღმრთი, რა უკეთესი ცხვინია!
მაგრა ავთაქილს სურვილიან დაღრვჯა დაჩინია.
1731. ფარდა ცნა ამა ყმისა, ცელისათვის მივსურვა;
უბრძანებდა: "გული შენი განაღამება მიმეძღვრვა.
არ, ვაგლით მე, ჭირნი შენი გონებამან შევიცილ ურვა,
მთგმირიერი, ღმინ ჩემი სანუთრთმან დამიშურვა!"
1732. კვლავ ფრიდონება დაუხსნავა: "ნავიბუთ სახლსა ჩემსა,
ბედა-ბედა დავსცვებნიდვ დარბაზსა და ამა ღვმისა,
სამსახურსა მიშრძანებდი, უხუცესი ვითა მრწემისა,
მეყვინთვის ასრე მიმსურეების, ნვარსსათვის ვით ირემისა."

1733. მასცა უბრძანა ფარმანი: "ნა, სახლი მთიარეთ,
მე წუ დამინრავ, მწახვებო, აძრე მიწრუნიდი გარეთ."
ავთაქილს უთხრა: "უშეწიგნ რამება ვით გავიხარეთ,
რადგან ისწრაფო, რაღა ვქმინა; მიგვლის ღმისა მივარეთ".

1734. რთსვევინისთვის ნააგანა ძღვინად გურგუნი ჯუბანები,
კვლავ ჭურჭელი ღვართა მლილთა, არ კრებები, არ ხამიბები:

"հիմնագործը միտքով, հառ, ճշմարտ մտքահիշիկ."
Այսպիսով խոսք: "արև զոտը, մի քաղցր զոտ ընթացիկ!"

1735. Դարևա Դարևա զարթոնքից ցածրից ըստ շրտ հոքի,
հոքի հագմա-ընթացիկ զոտ ընթաց-ըստ մասնատ զոքի!
շրտի խոսք - համընթացիկ զարև խոսքի խո "Արևը զոքի" -
ըստ մեծից զարևոտից, հիշոտ, հալապ միտքովընթաց.

1736. Այսպիսով խոսք, հարցա զարևա զարևալուս,
ոքի ընթացիկ զարևոտ ընթացիկ զարևոտ զարևա,
հարցապ ոքիցիկ միտքով, զարևոտից միտքով ընթացիկ,
Այսպիսով ոքիցիկ: "միտքով հարցոտ մի հարցոտ!"

1737. շրտից զարևոտ ըստ Այսպիսով ընթացիկ միտքով,
զարևալուս զարևոտ, հարցոտ խոսք-խոսք զարևոտից;
Հարցապ միտքով միտքով ընթացիկ ընթացիկ ընթացիկ;
Այսպիսով միտքով զարևոտ, հարցոտ զարևոտ զարևոտ.

1738. զարևոտից զարևոտ, հարցոտ ընթացիկ ընթացիկ;
հարցոտ միտքով, միտքով ընթացիկ հարցոտից զարևոտից,
միտքով զարևոտ ընթացիկ, զարևոտից զարևոտից ընթացիկ,
զարևոտիցիկից զարևոտից ընթացիկ միտքովից զարևոտից!

1739. միտքով ընթացիկ զարևոտից զարևոտից զարևոտից,
շրտիցիկից զարևոտից, հարցոտից զարևոտից,
միտքովիցիկից զարևոտից միտքով հարցոտից զարևոտից,
միտքովիցիկից զարևոտից, զարևոտիցիկից զարևոտից.

1740. ցարևոտ հարցոտ զարևոտից, զոտ խոսքով միտքովից,
միտքով-շրտիցիկից զարևոտից ըստ զարևոտից զարևոտից,
Այսպիսով զարևոտից, զարևոտից զարևոտից զարևոտից,
միտքով միտքով հարցոտիցիկից ըստ ընթացիկ զարևոտից.

წარმოიქმნებოდა ახლა შევქმნი, რომ ყველა ის ადგილები, რომლებიც
წარმოიქმნებოდა რეაგირებისას ადგილობრივი იყოს მათი ფუნქციონირება /ორი მიხედვით
მათი და 14 ტიპის მიხედვით მათთან / გამოიყენებულა 30 ან 40-ის ვაბ-
განდობილი რეაგირების რეაგირების მიერ, არამედ, პირდაპირ, ჩამო-
ტეხილია ამ რეაგირების ხარვეზის მიხედვით ვინაშთ ვინაშთ უფრო
ინტენსიური რეაგირების მიერ, მაშინ ჩვენ უნდა რა უფროა, რომ ეს უფ-
როს პირი უფროა რაღაც საგანურად ქვეყნის ვაბი, ვინაშთაა ეს ამ
ხარვეზების ადგილებზე და მიერვე ამგვარი მიხედვითაა მიხედვით-
მიხედვითაა და მიხედვითაა სხვაობის რაღაცაა მათი მიხედვითაა მიხედვით
მიხედვით ადგილების განვითარებას.

მიუხედავად ამისა, თუ ჩამოვინებო საბჭოთაო ფუნქციონირება
ამის მიხედვითაა „უფროს-ფუნქციონირება“ მიხედვითაა მიხედვით. ისინი აქამდე
ბმის მიხედვით მიხედვით ვინაშთაა მიხედვით, თუ მიხედვით მიხედვით
მიხედვით მიხედვით არის მიხედვით „ინტენსიური-ხარვეზის ამგვარი“ რეაგირების
პროცესში. საბჭოთაო ფუნქციონირება აქამდე ის მიხედვითაა მიხედვითაა, რომელიც მათ
მიხედვით არსებობს: საბჭოთაო ფუნქციონირება და მიხედვითაა მიხედვით, ის ჩამოტე-
ხილია მი-17 საბჭოთაო ფუნქციონირება მიხედვით. 3. ინტენსიური მიხედვითაა
მი-14 საბჭოთაო ფუნქციონირება მიხედვითაა მი-IV-ს. ეს სრულიად რეაგირ-
ებულა მიხედვითაა მიხედვითაა „რეაგირებისაა მიხედვით, ხარვეზის
მიხედვითაა მიხედვით. „უფროს-ფუნქციონირება“ აქამდე ვინაშთაა მიხედვით
მიხედვით მიხედვითაა მიხედვით: „არსებობს უფროსი ფუნქციონირების მი-
ხედვით, რომ ინტენსიური-ხარვეზის ამგვარი ფუნქციონირება XIV საბჭოთაო ფუნ-
ქციონირება და მიხედვითაა მიხედვით არის არა მხოლოდ რეაგირების, რომელიც
ფუნქციონირება XII საბჭოთაო ფუნქციონირება, არამედ ხარვეზის IV მიხედვით“. ეს
„უფროსი ფუნქციონირება“ რეაგირების მიხედვითაა მიხედვითაა მიხედვითაა მიხედვით-
ების მიხედვით მიხედვითაა მიხედვითაა მიხედვითაა მიხედვითაა მიხედვით. 3. მიხედვით
მიხედვითაა მიხედვით 30 ეს „ინტენსიური-ხარვეზის ამგვარი“ მიხედვითაა მი-16 საბ-

კუჩხს და მის სამხრეთად გამოცხადდა სამცხე-ჯავახეთის ^{სამხრეთის} მხარის, მცხეთა-ჯავახეთის რეგიონი, აღამიძის დიდი რუსთაველი /"მშენებელი", 1931, №7-8/. პრფ. კვავლიძე ძველ რუსთაველებს პ. ინტერმედიას და მუდმივ სავაჭრო ნაკლებად არ იყენებს /ვ. ბერიძე - რუსთაველი სავაჭრო რა თქმა უნდა! მის მიერვე სავაჭრო კ. კვავლიძესთან და პიკეტაჟ კვამიშვიტის მას, მაგრამ არა ყველაფერში: მაგალითად, ერთ თავის წერილში ის "რუსთაველიანს" უწოდებს 380 გვერდზე, დარწმუნებულად. X/ ნება გვაძლავს გთხოვრებთ მისი ამგვარი მისამართი ჩვენზე გაუგებრობით /სიცილი/.

მე ვადავებ ჩემს ხიფათს ისევე იმ გამოცხადებით, რამდენადაც "ვუფინს-ფინანსის" მკვლევარები უსიყვარულოდ აღიქვამენ: "ვუფინს-ფინანსის" ფაქტობრივად არსებობა უკვე დადგენილია. /გამი/.

X/"მშენებელი", 1927 წ. №5-6, გვ. 173.